

Láng Zsolt – BERLINÉV

Láng Zsolt

BERLINÉV

FELMÉRI JUDIT FÉNYKÉPEIVEL

Koinónia · Kolozsvár · 2004

© Láng Zsolt, 2004
© Felméri Judit, 2004
© Koinónia, 2004

Az első

Ezt az első *berlinévet* akkor írom, amikor legördül a függöny, és végérvényesen vége az évadnak. Mi is történt első reggel? Nem tudom, miért, de határozottan jobbra indulunk. Talán mert előző este balról érkezünk Jansen úr kocsiján. Persze, ahogy magunkat ismerem, valószínűbb, az Állatkertre voltunk kíváncsiak. Valóban olyan közel van-e, ahogy a térképről leolvastuk?

Az Állatkert, illetve a körülötte elterülő Vadaspark, a Tiergarten vonzott minket. Úgy sejtem, félelmünk hajtotta oda első utunkon, félelem a nagyvárostól, amelynek egy évre lakói lettünk. Az Állatkert ugyanis a természethez kínált átjárót, azaz olyasmit ígért, amit otthonosnak tudtunk elképzelni, másrészt szemben vele ott tudhattuk az Állo-mást, a *Bahnhof Zoologischer Gartent*, ahová este megérkezünk.

Kiléptünk tehát a kapun, majd jobbra fordultunk. A magasvasút alatt megtorpantunk, csalódottan nyugtázva, hogy a térképen felfedezett passzázst beépítették, vagyis kerülnünk kell. A sarkon ismét jobbra át, majd a Kanton mentünk tovább. A vadgesztenyefa volt újabb megállónk. Körülötte frissen nyírt fű, tövében néhány apró, tüskés kopács. Mire nyakunkat tekergetve megkerestük a képről ismert, vitorlás háztetőt, a gyerekek már a vízesés rácsánál nyújtóztatták lábukat a víz felé, majd vihogva fúvatták föl ruháikat a szellőzőrácson kiáramló meleg levegővel.

Igen, a szellőzőakna miatt végképp letértünk a nyílegyenes útról: a Papagájos térre érkezünk. Addig borult volt az idő, hűvös szél lengedezett, kicsit fáztunk, nem annyira, hogy komolyan észrevegyük. Ám akkor, ott a téren egyszer

A könyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatja.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LÁNG ZSOLT
Berlinév / Zsolt Láng. - Cluj-Napoca: Koinónia, 2004
ISBN 973 8022 83 5
008(430 Berlin)

csak melegen sütni kezdett a nap, és ettől a meleg simogatástól valami kiengedett bennem. Körülöttem a medveszobrok, a virágok, a papagájoknak épített hálópiramisok, a dallamos zsongás, a kávéillat. Hirtelen mellbevágott, valóban, most is érzem az ütés bizsergető kéjét, mellbevágott, hogy ez mennyire otthonos hely, te jó ég, mennyire jól érzem magam. Itt van három percre a házunktól, a város közepében, a beton- és acélhegy oltalmában egy tisztásnyi zug, ahol jó nekünk. Meglepő volt. Feltört belőlem az ujjongás, és nem tudtam megállni, hogy ne ugrándozzam a medvék hátára én is, akár gyerekeim.

Így alakult, hogy aztán ismét jobbra tértünk, végigmentünk a Kurfürstendammon, a vidámság eufóriájában bámultuk a kirakatokat, hallgattuk az utcai zenészeket. Meglepetés meglepetés hátán. Amit meg lehet csinálni, annak csak akkor van értelme, ha jó is. Ha a megcsinálhatóságon túl, attól, amit megcsinálunk, jobb lesz nekünk. Ez volt az első tanulság Berlinben.

Medvék

Berlin Németország fővárosa ugyan, ám mivel világváros, nem csupán a németeké. Egy átlagos berlini osztályban a 26 diákból 8 nem német, és a 8-ból 3 még alig beszél németül. Az előbb megszámoltam, a boltból jövet négy sárgával, két feketével, öt fehérrel találkoztam. Igaz, a bolt is kínai, ott szoktam a hófehér, ún. *diétás üveglaskát* vásárolni. A templomokban hetente tartanak idegen nyelvű prédikációkat, bár ott még az állatokért is mondanak imát. Persze, a törökök volnának a megmondhatói, jól, vagy rosszul működik-e a tolerancia dolog, én nagyjából csak annyit látok, hogy az uszodában törökül is ki van írva jó nagy betűkkel: *Csak úszóknak!* (Jalnız üzme bilen için!)

Nem véletlen tehát a Medvekör. Berlin egyébként is medveváros: medve a címerállata. Nem tudom, mennyi lehet belőlük, a Ku'dammon megszámoltam legalább száz darabot. A Papagájos téren pedig ott volt a négy orosz medve: Igor és Jegor két lábra ágaskodva, Sasa és Natasa négykézláb. Aztán Igort átvitték a Kempinski elé, és perselyt csináltak belőle, vagyis vágtak egy lyukat a köldöke alá: lehet az árvízkárosultak javára adakozni. A handy-üzlet előtt táncol a rózsaszínű „balerina Berlina”, két hatalmas, szilikonos mellel, a papagájok mellett pedig a kettéfürészelt, napelemes rádiummedve hasad tovább folyton folyt... Műanyagmedvék hálózják be a nyári-őszi Berlint... És van külön a Medvekör, a Brandenburgi Kaputól jobbra (ha Nyugatról jövünk). Országmedvék: 125 medve, 125 ország, 125 képzőművész.

A ruha már messziről elárulja, melyik a magyar. Sokan ácsorognak előtte, talán többen, mint az amerikai Szabad-

ságmedve előtt, vagy akár a Diana hercegnő fényképét hason viselő angolmedvénel. A piros-fehér-zöld magyar medve! (*Copyright by Eszter Radák.*) Közelről a sematikus imázs szépen kibomlik, és persze az a parányi kétely, hogy esetleg olasz a trikolór, az is elillan. Piros pulóveres, fehér inges, zöld nadrágos medve előtt állunk: kiszabadult ingéből kikandikál pocakja; sárga nyakkendője oldalra tépve, akárha rozzant falióra végleg fennakadt ingája volna. Párás tekintetében merev elszánás, mint aki épp egy virtuóz legényesre készülődik. Érzékletesen megfestett ajkain valószínűleg kecskeméti szilvapálinka aranya csillog, ajkai közül pedig egy vidám *bújúbújhajú* készül kiröppenni...

Külön erdélyi medve nincs a körben. Hogy milyen volna? Ha a feladatot (és a pénzt) én kapnám, a következőket tenném: rendelnék hét tábla beszercei kristálytükröt, leraknám egymás mellé a padlóra, majd egy magányos dínomdánom során cserepekké táncolnám őket, azokkal pedig tetőtől talpig behintném a medvémet. Hogy mit jelképezne? Nem tudom, de olyan szép volna, hogy rá se lehetne nézni, ha sütne a nap!

Járdák

A tegnap egy bicikliző nő elcsúszott az Adenauer téren; elterült, mint egy béka. Itt még az is biciklizik, aki nem tud. *Ha nincs biciklid, vedyél, bérelj, vagy lopj egyet!*, olvasható a www.berlin.de honlapon. És gyanítható, melyik a legolcsóbb változat, ugyanis mindenütt ott fityegnek az irdatlan lakatok. Van persze műholdkövetős riasztó is, méregdrága (3000 eurós) szuperbringákhoz. A dolog egyik következménye, hogy rengeteg a lámparúdhoz odaláncolt, rabságban elporladó kerékpár: gazdája vagy megunta őt, vagy elvesztette a lakatkulcsot. Berlin a biciklizők városa! Bárhol szabad közlekedni, még a járdán is, de hát olyan szélesek a járdák, hogy az nem gond. A múltkor próbaképp *elfjárdáztam* egy rendőr előtt: meg se rebbant a szeme. Térbe írt figyelem és előrelátás: Berlin. Az Uhlandstraßében a két járda 17, az úttest 13 lépés széles, a Kurfürstendammon a járda 42, az úttest 31, és még van középen egy 17 lépés széles, fákkal szegélyezett parkoló. Az utcai fák ágait sem kell lenyírni, van helyük bőven. Térhumánium. Mintha három ember sétálna az üres kolozsvári Főtéren vasárnap délután, kb. ilyesmi a tér–ember arány (és a nyugalom). Sorbanállási tapasztalatomat nem tudom kamatoztatni, pedig tudnék mutatni ezt-azt az ittenieknek. Egyedül az ingyenes múzeumi napokon láttam emberkigyókat, csak hát, aki múzeumba jár, nemigen túlekedik. Ez nem a rohanók városa, itt senki nem lohol busz után. A zebrán nem láthatsz pánikosan menekülő járókelőt. Ha piros, már senki nem lép le a járdáról, ha meg zöld, mindenki tudja, van ideje biztonságosan átélni. Ha valami váratlan történik, van nyugalom, amiből méríteni lehet. Amikor a nő elterült, le-

állt a forgalom, még a busz is kivárta, míg csomagjait összeszedi. Senki nem túlkölt. A busz utasai újságot olvastak, vagy szomszédjukkal csevegtek, fejükkel az ég felé bökdösve. Azt mondják, Berlinben ritka a hosszú, napsütéses ős, ez az idej tehát a kivételek közé tartozik. A nő végig mosolygott: humoros dolog ennyi ember előtt elbékázni. Közben a földalatti lejárátának dőlve egy tangóharmonikás a régi Marlene Dietrich-slágert búgta: *Du hast ja keine Abnung, wie schön bist du Berlin*, vagyis halvány *andungod* sincs, be csodás vagy, Berlin.

A fekete, a szőke és én

Úgy áll a kapuban, mintha hosszú utazásra készülne. Aztán mégse' megy sehová. Mozdulatlanul áll ott órák hosszat. Csak néz maga elé. De amikor a boltból visszafelé jövök, mégiscsak rám mosolyog. Ő a fekete hajú csokinő, aki reggeltől estig a kapuban szobroz. Talán nem is igazi alkalmazott. Talán csak azért fizetik, hogy álljon oda, lássák, miféle ház ez. Szépen kiöltöztetik, azaz nem szépen, hanem funkcionálisan. Hogy egyértelmű legyen minden. A gyerekek „bugyis néni”-nek nevezik. A gyerekekre is mosolyog. Nagy, fekete teste is nevet. Az már nem is test, nyersebb és éte-ribb is egyszerre. Hús és műanyag. Plusz a némaság, ami belengi. Szeretném lefényképezni, de hogyan kérjem meg?

Szombat délután kitarják a nagykaput. A lépcsőház elegáns, a csillogó fakorlát kígyófejben végződik, a lépcsőn világosdrapp perzsaszőnyeg, a lépcsőfordulóban magas ajtó nyílik. A fények vakítóak és sejtelmesek egyszerre. Csönd van. Most nem áll senki a kapuban. Viszont ég a vörös égőkből font füzér a homlokzaton. A kapualjban észreveszem a postaládákat, legalább tucatnyi! Valószínűleg mások is laknak a házban. Bemehetnék, mintha lakó volnék. Bár kötve hiszem, hogy a civilek, ha voltak is, ne költöztek volna el. Akkor meg? De hát miért ne lehetne mindenkinek külön postaládája? Miért ne levelezhetne a családjával, vagy miért ne járathatna újságokat? Amilyen okosan néz rám a fekete, bizonyos, hogy újságolvasó. És nem a bulvár *Kurírt* olvassa, hanem minimum a *New Yorkert*. Vagy a *Die Zeitot*. Az is lehet, hogy szabadidejében verseket ír, esetleg tanulmányokat. Ő írta a *Minority Report*ról azt a hatásos szöveget. Vagy posztszürrealista képeket fest. Meg kellene

szólítanom. Bár nekem nem a fekete a kedvencem, hanem a szőke. Ha fényképezhetnék, akkor inkább őt... Ritkábban látom. Közeli soha. Ő nem áll a kapuban. Az, ha lejönne, nyomban lába kelne. Nem engedik le. Csak a rácsos erkélyről bámul lefelé. De többnyire üres az az erkély.

Mászkálós napom

A galériás ír a földszinten, olyan intenzitással, hogy a tomlamból itt az első emeleten előtekeredő kék mondatcérna is az ő mondatainak fonadéka. Ez akkor, pontosabban azután derült ki, miután az ajtó becsukódott, és belém villant, nincs kulcsom, illetve van, viszont a zár kívülről nyithatatlan, vagyis be kellene másznom a gondviselés nyitott ablakán. Hátramentem a terepet szemrevételezni, és megpillantottam a galériást a földszinti szobában. Hátról teltkarcsú nőnek nézett ki. Krákoztam, köhécseltem, de nem fordult meg. Én valószínűleg sokkal készségesebb lettem volna, ő viszont halaszthatatlan feladatok mögé rejtett könnyel lapított. Aztán mégis megadta magát, ha már másznom kell, hát mászok gyorsan, szerezzek egy létrát, vagy menjek, hívjam a tűzoltókat, csak siessek, az istenért, neki dolgoznia kell.

Arra gondoltam, talán nem is galériás, hanem közismert, világhírű író, leszámítva mondjuk Grasst, mert ő nem lehet, de hát rengetegen vannak rajta kívül, és sorra jutottak eszembe a nevek, amelyekhez odaillesztettem a galériás arcát. F-re hasonlított, ha magyar nevet kellene mondanom, 45 körüli, hosszú hajú. Gyakran láttam az utcáról, a szeszélyes, agyament lakberendezési holmikkal, buddhaszobrokkal, kitömött galambokkal telezsűfolt vitrinen túl, a színes grafikákkal teleaggatott falak között.

Mária, az orosz nő fönt, a pazar panzió porcelánokkal teleszórt folyosóján várt, és kísért a létráig. A félhomályos éttermen kellett keresztülmennem, süppedő perzsán, asztalok között, a fal mentén húzódó széles tálaló előtt, amelyen aranylő szalvétagyűrűk halma csillogott. Olyan panzió,

ahol a vendég halk, elegáns rágcslását meghallja a pincér a távoli konyhában, és mihelyt az értelmezhetőség határain belül megváltozik a hang képlete, készségesen indul.

De a létra rövid volt. A hosszúra nyúlt bokrok és fatörzsek között a fal valódi mérete elveszett a szem elől. A kuka (a galériás ötlete volt) normális, európai szabvány, ám mégis úgy tűnt, csupán arasznyival toldotta meg létrámat. A kert apró tavában békalencse zöldellt, a kerékpárok macskaszemeiben fények villantak, fenyegetően emlékeztetve egy mentőautó villogójára. Halló, halló, kiáltott ablakából Mária, menjek vissza, tud egy másikat adni. A hosszú létra a fürdőben, az ellenkező irányban, a tálaló előtti ajtón megközelíthető, most arra menjünk! A keskeny folyosón illatos falburkolat, a szőnyeg az eddigieknél is süppedősebb. Minden annyira élőnek hatott, akárha egy bálna testében haladnék beljebb.

A galériás írni szeretett volna, és nem értette, mit akarok még azzal a hosszú létrával is, ő ír egész nap, nem zavarhatom, mert a gondolatai mostanában szinte világítanak, olyan erősen sugározzák át a koponyáját, ha tehát nem írja ki őket, akkor az ő feje felrobban.

Máriának nem volt még regénye, hiába is fohászodott pilláit lehunyva, vajha akad-e vállalkozó, aki azt megírja. A fürdőkádba víz csorgott a csapból, elzárta, miután beléptünk. Hófehér hab a víz tetején. A panzióban most senki, ilyenkor van ideje, megfürdik. Már-már a kádba lépett, amikor észrevette, rövid a létrám, és nehogy leessek, kikiáltott. A gőztől bepárasodott szemüvegemet lekaptam, kezembe nyomott egy szemüvegtörlet, nagyon puha és illatos anyagú, nem mertem rápillantani, nehogy elpiruljak... Az orosz szó úgy pergett a habokra, mintha miniatűr madarak csőre csipkedné a morzsát az ablakpárkányról, aztán csak a

sóhajok maradtak, s azoktól imbolyogtak a fehér taréjok. De ekkor már kint voltam, a létrán másztam az ablak felé.

A panzió neve Éden, alatta lakom. Mária sóhajtozott, aztán rákezdett egy dalra. Hangja kilibbent az ablakon, és betöltötte az udvar fölött a téglalap alakú eget. Minden szép lett volna, ha a létra imbolyogni nem kezd, egyre megállíthatatlanabbul. Megmerevedtem, de a kuka vészes remegése nem maradt abba, mintha valaki szántsándékkal le akarna rázni. Szemgolyóimat lefelé billentve, merev nyakkal, óvatosan lekémleltem, de senkit nem láttam, csak az alumíniumlábakat, a létra piros műanyagpapucsát, a sárgafedelű kukát („nem papíralapú csomagolóanyagnak”). Honnan e remegés? Mitől forr alattam a kuka? Miért nem leplezi le magát valaki? A galériás tekintete villant elém... Igen, ő lenti kamrájában, a sötétség mélyén (mert közben leoltotta a villanyt, hogy ne kelljen szembesülnie a létrát kukára illesztő bizonytalansággal, idéltlen bocsánatkérésimmal) nyugodtan mesterkedhet. Hallottam lihegni, ott motoszkált alattam, hátul, a homály bugyraiban, a gonosz, vérszomjas kis állathangok vackán, ott dörzsölgette szénporos tenyerét és izzó tekintetű szemeit. Álgalériás!

Mielőtt a kuka csattanva kidőlt volna a létra alól, elkaptam az ablakpárkányt. Kapaszkodtam, és nem maradt erőm, hogy magamat fölhúzzam. Mária éneke zavartalanul áradt, belefeledkezve saját szépségébe. A galériás a sötétben kushadt, és nem mutatkozott.

Másnap aztán, illa-berek, szó nélkül elköltözött, meg sem állt a Mittéig. Bocsánat, nem szó nélkül, mert egy cédulán, amit a vitrinüvegre ragasztott, azt olvashattam: az üzlet a Mitte mozgalmas művésznegyedébe költözött. Mozgalmas, étellel teli városrészbe.

Az olvasás öröme

- Ismeri Kosztolányit?
- Lehetséges.
- Magyar író.
- Nem szoktam megkérdezni senkitől, kicsoda, micsoda.
- Szokott olvasni?
- Igen.
- Miket?
- Allain Robe-Grillet az egyik kedvencem.
- Ne mondja!
- A másik André Gide. De most Anne Micoude-ot olvasom. Huszonhárom éves, ez a második regénye.
  - Milyen nyelven olvas?
  - Anyanyelvem szuahéli, a keningdu nyelvjárás, de franciául olvasok.
  - Van ideje?
  - Vannak lyukas óráim... De elárulom, jár hozzám egy pasas, annak munka közben kell felolvasnom.
    - Folytatja ott, ahol lyukas órájában abbahagyta, vagy van valami, amit erre az alkalomra tartogat?
    - Folytatom.
    - Oda tud figyelni?
    - Oda, ez a cél.
    - Sok a lyukas órája?
    - Be vagyok táblázva, de azért előfordul, hogy nem jön valaki.
      - Régebben ki kellett állnia?
      - Többnyire mindenki kapuzással kezd, legalábbis a fetelek közül. Nekem rögtön volt fixem is, de fél évig még kapuztam. Egyébként nem rossz. Olyan, mint a horgászás.

- Szokott horgászni?
- Apámmal, gyerekkoromban.
- A szülei mit szólnak?
- Én azt mondtam nekik, manöken vagyok. A pénz, amit hazaküldök, elvakítja őket. Nem kérdezősködnek.
  - Szegények a szülei?
  - Apám teakereskedő, jól megy neki. De Uganda nagyon lerobbant ország.
    - Mikor volt otthon?
    - Fél éve.
    - Nem hiányzik?
    - Velem jött a nővérem. Most itt van ő is.
    - Könnyen felvették?
    - Egyelőre egész nap kapuzik.
    - Az a mosolygós, okos lány? Ha nem volna úgy kiöltözve, inkább tanárnőnek nézném.
      - Merthogy az is, tanárnő.
      - Ne mondja!
      - Mindketten a Sorbonne-on végeztünk.
      - Viccel?
      - Még Derridát is hallgattunk.
      - Hülyéskedik velem?
      - „A történelem a múlt létesülése”, ezt ki mondta?
      - De hát hogyan került ide?
      - Megismerkedtem Jürgennel, aki hosztesszeket keresett valami filmfesztiválhoz. Egy háromnapos buliért annyit fizetett, amennyiből akár egy évig is élélhettem. Persze, azóta már nem ennyire bőkezűek, de nem panaszkodhatom.
        - A pénz miatt csinálja?
        - Talán.
        - Ki volt az első vendége?

- Egy asztalos. Ő javította meg az ágyakat, és a főnöke végül befizette hozzám.
  - Sokszor kell az ágyakat javítani?
  - Igen. Egészen vékonyak a lécek, gyakran eltörnek.
  - Az ember azt gondolná, itt aztán masszívak az ágyak.
  - Ellenkezőleg. De a vendégek miatt van így. „Még az ágy is összetört!”, erre szívesen visszagondolnak.
  - És ki foglalkozik a javításokkal?
  - Egy férfi.
  - Jürgen?
  - Nem. A karbantartó.
  - Jürgen a tulaj?
  - Dehogy. Illetve nem tudom, kicsoda.
  - Ki az ön közvetlen főnöke?
  - Ezekről a dolgokról nem szeretnék beszélni.
  - Van barátja?
  - Nincs.
  - És barátnője?
  - Az sincs.
  - Nem szokott a lányokkal diskurálni?
  - Diskurálni? Nem is ismerem mindegyiket.
  - És a nővérével?
  - Vele igen.
  - Férfiakról?
  - Férfiakról is. De a vendégeinkről soha.
  - A vendég tabu?
  - Nem tabu, csak az ember már torkig van velük.
  - Utálja a férfiakat?
  - Dehogy. Olyanok, mint a gyerekek. Főképp a fehérek.
- Mint a kölykök.
- Mik a tervei?
  - Nem tervezetek.

- Szokott színházba, moziba járni?
- Nem.
- A ruháit hol vásárolja?
- Varrónőnk van.
- És komolyan veszi feladatát?
- Vannak vendégeink, akikkel el kell menni vacsorázni. Vagy elvisznek buliba. Föl kell rendesen öltözni. És aki a kapuban áll, annak is fontos, mit vesz fel. Ő a cégértünk.
- Boltokba nem jár?
- Nem.
- Parfümjeit honnan szerzi be?
- Katalógusból rendelem.
- Fürdőszerek, samponok?
- Fogyóeszköz, a cég állja.
- Gyakran fürdik?
- Zuhanyozni gyakran kell.
- Nem sportol? Mondjuk uszodába vagy kocogni sem mehetne?
- Mehetnék, de nincs időm. Meg aztán a sport itt megvan, inkább lazításra van szükségem. Uszoda helyett bemelegyek a fürdőszobába, és teleengedem a kádat. Akkora, mint egy medence. Könyvpult is van benne, állítható karral.
- Az előbb azt a szót használta, hogy munka. Ugyanolyan munka ez, mint a tanítás?
- Ez meló, az munka.
- Elégedett, amikor jól megy?
- Persze.
- Örömezzete is van?
- Ritkán.
- Mikor volt legutóbb?
- Ma reggel.
- És azelőtt?

- Tegnap reggel.
- Mondja, kié az a sok postaláda a lépcsőházban?
- Nekem is van postaládám.
- Szokott levelet kapni?
- Újságot járatok.
- Melyiket?
- A *Frankfurter Allgemeinen*ét.
- Az hittem, a *Le Monde*-ot.
- Azt csak pénteken veszem meg, a könyvmelléklet miatt.

Eső

A napfényes, tiszta ég öt perc alatt befelhősödik, és máris nyakunkban a zápor. Tíz perc, legfeljebb fél óra múlva aztán újra ragyog, de ott van az a tíz perc, legfeljebb fél óra, valahová be kell menekülni. Épp egy játékboltba, amely zárni készül. Az eladókisasszony hatalmas fekete esernyőjét is előszedi már, és türelmetlenül méreget minket, sűrűn órájára pillantgatva. Hallja, hogy magyarul beszélgetünk, talán emiatt igazán ingerült. Mert úgy látom, nem siet különösebben sehová, csak unatkozik. Ha legalább szóba elegyedhetne velünk.

És sejtelmem beigazolódik, amikor szépen tagoltan, prózai hanglejtéssel mondani kezdek egy Rilke verset (önszorgalmi volt németórára): „*Denn Herr, die grossen Städte sind / Verlorene und Aufgelöste; / wie Flucht vor Flammen ist die grösste, – / und ist kein Trost, das er sie tröste, / und ihre kleine Zeit verrinnt.*” Soha ilyen sikerem még nem volt bestiális németemmel. Arca felragyog, és ernyőjét sutba dobva, odalép hozzánk, hogy megkérdezze, nem kíváznánk-e vele, hátul, a szolgálati szobában. És mintha csak arcáról költözne át, kint is felragyog a nap. Menni készülünk. Milyen kár, sóhajtja, most rajtunk a sor, hogy sutba dobjuk terveinket, és vele töltsük a délután hátrelévő óráit: a közeli Einsteinban ebédelünk.

Aztán a Rilke vers Kosztolányi fordítására is hamarosan sor kerül. Hazafelé tartunk, a jegyautomata előtt kotorászom a pénzkártyámat, hogy végre jegyet váltsak. Ekkor elém ugrik egy nő, és egyetlen szó nélkül, inkább csak magának *scheißéзва* nyomogatni kezdi a gombokat. Talán mert már berlininek érzem magam, és a berlini önérzete-

met tépázta meg tolakodó önzésével, dühösen tarkójába sziszegem a Kosztolányi-sorokat: „*Uram, a nagyváros oly rémisztő / itt minden szétzúll, szerteséjjel, a legnagyobb is menedékbely – / nincsen vigasz, csak kín és kétely / s úgy elröpül felette az idő.*” A hatás ismét frenetikus. A nő megremevedik; a tehetetlenség ugyan még viszi előre, a keze lendül a kiköpött jegyért, de aztán már nincs tovább... Az az kikotorja a kartonlapocskát a kis mélyedésből, és megsemmisülten felém nyújtja. *Entschuldigung*, dadogja, és markomba nyomja a jegyet. Látom arcán a bűnbánatot, sőt, már-már a szájalmas halnivágyást.

Delejes szépség

Nagyon sok fénykép készült Nefertitiről, vagy ahogy más-ként írják, Nofretétéről, Akhenaton fáraó feleségéről. Pontosabban a szobráról, még pontosabban a fejéről, merthogy ennek a szobornak csak a feje készült el. Az sem teljesen: hiányzik a bal füle felső része. De a sok fénykép egyikén sincs rajta az a fájdalom, ami a szobor közeli szemlélőjét megdelejezi.

Delej, a szépség dekadens költői szívesen használták ezt a szót. De mit is jelent? *Magnetisieren*, mondják Berlinben.

Ehhez a fejhez soha nem készült test, a homok alól kiásott szobrászműhelyben, a többi szobor között találtak rá a régészek. Valószínűleg mintaként szolgált a másolatokhoz. A színek semmit sem fakultak. Mintha most rúzsot ták volna az ajkakat... A fájdalom nem testi. Nem a test fakasztotta, és nincs köze a testnélküliség csonkaságához. De ki tudja? Ki tudja, mi is a fájdalom? Hogyan jelenik meg az arcon? Éteri és megmagyarázhatatlan. Jó, akkor talán a szépség fájdalma. És akkor e robbanó sugárzás feleslegessé tett minden egyebet, egyszerűen elriasztotta a szobrászt a további munkától: bénultan állt a szépség új alakja előtt.

Talán soha azelőtt nem jelentkezett ilyesmi. Mi van ebben a tekintetben? Nem, nem is ott van. Az arcra vetült árnyékban rejlik, elmosódott foltokban: a szemek alatt, az ajkak szegletében. Mindehhez pedig valami eleven lüktetés tartozik. Nagyon erős valósága van... Látszik, ahogy az ajkak megnedvesednek, mielőtt szólásra nyílnának.

Miféle árnyak? Micsoda anyagból? Nincsenek odafestve, mégis ott vannak. Emlékek, amelyek kénytelenül őrzik az elmúltat, ám mégiscsak elenyésző ideig képesek ellenállni

az enyészetnek. Annak fájdalma, hogy a gyönyör csúcsain szikrázó nap lehanyatlik. A fájdalom enyészetének fájdalma. Szavak fájdalma. Birsalma, vadalma.

Három és félezer éve. Talán ugyanebben az időben élt Egyiptomban a pátriárka, aki megfejtette a fáraó álmát: hét bő esztendő után hét szűk esztendő következik. A szavakban tovább él az álmok megfejtése. Az arcokon tovább él a szépség és a fájdalom. Ki tudná, hogy kinek a szépségét hordozza arcán, és kinek a fájdalmát? Csak amnéziánk szerteágazóbb tudatlanságunknál. Mi hát a delej?

Kirakatok

A kirakatbámulást férfiatlan cselekedetnek tartottam, igyekeztem elkerülni. De a koraesti eső mégiscsak odatolt a vitrinek közelébe. „Jeu erotique”, olvastam a zöld betűs francia elnevezést, de szólhatott volna akár szuahéliül is, mert nem volt nehéz megfejteni, micsoda ékeskedik az átlátszó műanyagdobozban, szintén papagájzöldben. Igyekezvén megérteni a színválasztók észjárását, szétnéztem a kirakatban. A talány nem oldódott meg, ellenben felfedeztem egy egészen különleges világot. Kicsit szégyellve, hogy mi mindenből kirekesztenek előítéleteim, elhatároztam, a hazáig tartó 150 méteres szakaszon leltárba veszem az összes kirakatot.

Mark Chagall-litográfiák 50 euróért. Aztán vannak országoként összeállított eurós érmesorozatok (az „írás” azonos, ám a „fej” különböző): 2 és 1 euró, 50, 20, 10, 5, 2 és 1 cent, ez összesen 3,88 euró, de a német készletet 10-ért adják, 11-ért a franciát, 14-ért a görögöt, a legdrágább pedig az ír és a finn, 18 eurót kérnek értük. A centes boltban úszósapka, képkeret vagy akár babasampon, netán csokoládé, minden 55 cent. Arrébb Buddha-szobor a 17. századból 900 euróért, utána BMW 66 ezerért. Olyan karórák, amelyek mondják, nem mutatják az időt, 300-ért. Absztrakt festmény 600-ért, giccsek 1800-ért. Rántothús 8-ért, banán, pizza 1-ért.

Aztán hirtelen abbamaradt a vitrinezés, mert a járda egyik betonlapja megbillent, és alóla rémesen hangzó floccs! kíséretében sáros lé spriccelt nadrágszámra. Hihetetlennek tűnt a dolog. A Ku'damm Berlin gyöngysora, „fény és sikk”, ahogy a magyar irodalomba általánosan

bevonult... kirívó a pancsoló kőlap. Eszembe jutott, két napja piros szalaggal volt ez a rész körülkerítve, javították a járdát... Mi történhetett? Ám tüstént, mintha én is valamilyen kevély vitrin volnék, előítéletek fényes kirakata, kéznél volt a megoldás: valószínűleg kelet-berlini munkások dolgoztak itt! Na ja, az echte nyugatiak azzal kezdik, ha szerelőt hívnak: „véletlenül keletinek tetszik netán lenni, mert akkor nem javíttatnánk most vízcsapot”.

Ám az echte nyugatiak a mai napig átjárnak Keletre, annyira megszokták. A nyolcvanas években már könnyen és rendszeresen megehették: délben mentek, este jöttek. Hazatértek, kiültek a kávéházak teraszára a Savigny tér környékén, és vitézül mesélték, miféle szörnyű világ van odaát.

A Savigny ma is népes, munkálkodnak az emlékek... „Kedved van *osztalgia*zni?”, kacsintanak rám az echte nyugatiak. Nem értem, mért vannak úgy oda? Nekem ajánlgatnak? Hát ha nincs is Kelet–Nyugat Örökfalunk, van Román-Erdély és Magyar-Erdély, azon belül pedig Ilyen-magyar és Olyan-magyar, és az se kutya.

Fények

Az egyik ovisapuka meséli, Berlin szegény város, nincs pénz, üres a kassza. Felépítettek egy csomó irodaházat, aztán nem jöttek a befektetők. Nagy a sopánkodás. Elkerülhetetlennek látszik a csőd. Amikor látja rémült ábrázatomat, tovább ecseteli, ha ez így megy tovább, hamarosan áramkorlátozást fognak bevezetni!

Éjjel nem tudok aludni. Az ablakhoz ülök, és a fényeket bámulva őrködöm, nehogy elvegyék a villanyt.

Szeretem a berlini estéket. Mindig is utáltam az óraátállítást, a téli-nyárizást, most viszont örülök, hogy délután négykor már besötétedik. Mert fénymániás vagyok. Kék és fehér, piros és kék, sárga és fehér, ezek a kedvenc fénypárjaim. A King Musik feliratának mindegyik betűje a kék más és más árnyalatában ragyog. De kékben a Stilwerk a legszebb: az egész homlokzatot betöltik az óriásbetűk, és amikor elsuhan előttük a magasvasút, az S-bahn neonfehér gyöngysora, valami újat lehet megtudni a világról. Mintha a végtelen káosz mélyéről éledő kiáltvány úszna tova... vagy az óceánból kilépő élet példázatát látnánk... valami kozmikus, mindenképpen.

Szerencsémre a berliniek is fénymániások, vagyis szeretik a lámpákat. Miközben minden használt bútordarabot, fotelektől szekrényekig kidobnak, a lámpákat dédelgetik, becézgetik. Asztalilámpa, állólámpa, falilámpa, üvegernyős, papíreernyős, selyemernyős, berakásos, mozaikos, hímzett, aszúrozott. Ezerféle alakú égő. Mákszemnyi és görögdinnye nagyságú. Ezerféle talpazat. Tiszafa, mahagóni, bambusz, nikkell, márvány, műanyag. Minden van.

Grandiózusok a berlini éjszakák. Mert minden lámpának

saját köre van, és ahogy ezek a körök egymásba öltik karjukat, és rögtönzött táncra perdülnek, megszületik egy kavargó opera, a világtól elkülönülő mű, amely fittyet hány a szoba sötét sarkában maradt faliórák rémült kondulásaival mért időnek, vagyis inkább társa az alvók csapongó álmainak, mintsem a mérnöki pontosságú ketyegésnek.

Itt nagyon tudnak a fényvel építkezni. Magasítanak, tágitanak, leválasztanak, tömörítnek. Nagyon tudnak bánni vele. Nagyon tudják szeretni. Éjjel-nappal égetik a lámpákat. Nem hiába mondta nekik Goethe, hogy *mehr Licht!* Vagyis több fényt. Hallgattak rá.

Mozdonyok

Van a Technikatörténeti Múzeumban egy facsille, érdekes látvány, amilyen derűs a szó: *facsille*. 1887-ben hozták ide Erdélyből, ahol akkor már jó 500 éve működött. Aranyat és ezüstöt szállítottak benne, fasíneken gurult lefelé, illetve vonszolódott (taszítódott) fölfelé. A csille mellett a Tacitusnál is emlegetett, Germániát átszelő út ötméteres darabja látható, a töredezett burkolófák alatt tehéntrágya, annak kora szemre eldönthetetlen.

De már érezni a mozdonyok szagát, türelmetlenül továbblépünk. Nagycsaládos teáskannánál alig nagyobbak az első mozdonyok. A sor végén viszont tetőverő monstrok feketéllnek, a legnagyobb valóságos gyár, öles kéménnyel. Filozofikus tanulság: a keletkezés idejében minden találmány kicsi és esetlen. Lásd máshol is: például egy görög váza előbb torz csupor csupán, aztán az idő múltával harmónia lesz mindene, majd beköszönt a túlzások kora: a váza fürdőkád méretű, falán egész képregény, a tartófüleken kis szobrok ágaskodnak, kezükben újabb szobrot tartva... A gőzmozdonyóriások költségesek és veszélyesek voltak, valószínűleg egyenesen a múzeumba jöttek, különleges acélsíneken. Holtan születtek. Aztán feltűnik az új forma, még gyermeteg, de újdonsága mellbevágó, és szédületes távlatokat nyit: villanyvasút és dieselmotor, áramvonal és műanyagborítás. A görög váza helyére a római lép, kicsi, repedezett porcelán, sápatagon fénylik, mint egy ijedt lánykaarc.

A rádiók részlegén aztán sürgősen át kell fogalmazni a tanulságot. Az első rádiók félszobányi, böhöm készülékek. A miniatürizálódás a fejlődés gyümölcse. A televíziók dettó!

Az uszoda szelleme

Az ötvenes évek képernyői annyira terebélyesek, hogy a tévészekrényt függőlegesre építik, és a képet ferde tükörből nézik, „fűrkészik”, akár valami periszkópon keresztül. Ezen a részlegen aztán egy újabb tanulásra bukkanunk. A korabeli rádiókon korabeli hírek hallgathatók. Negyvenöt rádió, negyvenöt hír: mindegyik 1927 és 1947 között hangzott el. És mi a tanulság? Semmi nosztalgiázás nincsen. Nincs pávatáncos harci induló, nem halljuk a hazafiság üres, náci szólamait. Nincs Hitler fehérlovás bevonulója. Nincs überalles. „Bár rossz ügyért harcoltak, azért vitéz katonák voltak” – nincs efféle. Mi van? A sztálingrádi csatavesztés és a végső fegyverletétel. Thomas Mann BBC-s üzenete, majd a hír arról, hogy kivégeztek egy fiatalembert, mert a BBC adását hallgatta. Hír a Hitler-ellenes merényletről, majd az újabb kivégzésekről. Einstein hangja egy kiállítás-megnyitóról, még '27-ből, majd az *Entjudung*, a zsidótlanítás fenyegető törvénycikkelyei a harmincas évekből. Lelkesítő hírek? Még a '36-os Olimpia is hiányzik, hiszen az is náci propaganda volt. Nem szennyezik az étert vele. (Olimpiát sem akarnak Berlinben rendezni...)

Régóta tervezem, hogy fuldokolni kezdek. Hogyan működik a gépezet, ki mit csinál? Egyetlen gondom, hogy a fuldoklónak kevés a rálátása a jelenetre. Szeretnék valaki mást rávenni erre a szerepre. A fiam tavaly a Dunán életlenül fuldokolt, azóta viszont megtanult úszni, és a fuldoklás rossz emlékeivel nem hajlandó kötélnek állni.

Tulajdonképpen nem is lehet tudni, hány úszómester örködik. Az egyik mindig az üvegkalitka előtt üldögél, kettő gondterhelten arccal a medence körül sétál, ez három. Az ugrómedencénél is van valaki, tehát négy. De amikor az ötvenméteres mellett elhalad a kicsik libasora a tanulómedence felé, kísérfőjük leemel a falról egy hosszú, karikában végződő nikkelezett rudat, mindenre felkészülve. Ebben a pillanatban tehát öten strázsálnak.

A metrón is mindig elindul a kezem, hogy meghúzza a vészféket. A kar kíváncsiságát persze a fej fegyelmezettsége letöri. Képzelnéni szabad, ez viszont a fej szabadalma; csak hogy hiányzik hozzá az itteni tapasztalat.

A tegnap délelőtt aztán nagy csattanással összeütközött ablakom előtt két autó. Na, gondoltam, lássuk, mit csinálnak az örökké mogorva felügyelők! A Ford a parkolóházból kanyarodott ki, oldalról beleszaladt a fekete BMW. Volt egy kis kiabálás, nem mondom, a BMW-s *scheiße*zett egy sort, de ahogy kiszállt, már lecsillapodott. A Ford oldala behuppadt, a BMW lámpája szétspriccelt. A Fordos elővette handyjét, valakivel beszélt. Érkezett a rendőrség VW mikrobusza. A két rendőr már az autóból felmérte a helyzetet. Szóltak az összeütközőknek, tolassanak a járda mellé. Az egyik rendőr seprűt és lapátot vett elő a mikrobuszból, és

mielőtt megindult volna a forgalom, gondos háziasszonyként összeseperte a szilánkokat.

A két autós beült a mikrobuszba, amely társalgónak volt berendezve. Készült a jegyzőkönyv. Öt perc elteltével a BMW-s kiszállt, beült kocsijába, és elhajtott. Másik öt perc után követte a Fordos. Aztán elmentek a rendőrök is.

Mielőtt Berlinbe jöttem, volt egy „tapasztalatom” Vásárhelyen. Valaki fittyet hányt a stopra: összetörte az autómát. Én is előkaptam a telefonomat, de a rendőrség száma nem kapcsolt. Viszont a rendőrautó már be is fordult a sarkon, illetve mintha eleve ott rostokolt volna. Felvették a jegyzőkönyvet. Esett a hideg, áprilisi eső. Én és a balesetet okozó Matizos felsorakoztunk a rendőrautó mellé. A rendőr néha tenyéryire leeresztette az ablakot, és kérdezett valamit. Lassan készült a jegyzőkönyv, egyre fázósabban ácsorogtunk ott. Arra gondoltam, hogy rendben, a Matizos megérdemli, ázzon és fázzon, ő a bűnös, de engem beereszthetnének a hátsó ülésre.

Az S-bahn alatti Ulrichban ritkán szoktam vásárolni, most nem ecsetelem, miért. Ha ecsetelném, akkor abban még Latinovits Zoltán, a színészkirály is benne volna, mégpedig ahogyan az *Utazás a koponyám körül* című filmben a dübörgő vonatszerelvények köröznék befáslizott feje körül.

Ritkán, holott nagyon gazdag a választék, főképp teákból és cukormentes befőttekből, a gyümölcsök pedig itt a legfrissebbek. Ráadásul fenyőillatú fény csorog a falakról, a mennyezet csillámló arannyal bevonva, a csokoládé lila piramisai ezernyi árnyalatban villódnak (a piramis árnyalatoldalai). Megnyílt egy égi erszény, ömlik a mirha, a tömjén és az arany, mintha az angyalsereg e pokolian dübörgő üzletben vert volna tábort.

Mellettem öreg néni keze csipegeti a szőlőt, megdézsmálja a fürtöket, bekap egy-egy szemet. Ijedten néz rám, észrevettem-e. Tapintatosan tovább lépek, ne zavarjam. A gránátalma-kupacok mögül lesek vissza. Berlinben nem sok szegényt látni, kinézetre ő sem ágrólszakadt. Nénike, ilyen szó nincs is a németben, és az öreg helyett is azt mondják, idős. Öltözete választékosan szürke, cipője finom, alig kopott. Inkább csak a testtartásában van valami szegényes.

Az egyik eladó persze kiszúrta. Figyeli őrhelyéről. Micsoda alak! Nő, de durva és sötét az arca. Soha nem volt szép! Hároméves korában, amikor pedig a legszebbek a gyerekek, őt direkt a napköziben felejtették a szülei. Árva házban nőtt fel. Egyszer összetévesztették a kutyával, két napig a kutyaházban lakott.

Kiszúrta az anyókat, le nem veszi róla a szemét. Íme, a karácsonykor is tevékenykedő gonosz! Bennem is megfagy

a vér, és hirtelen kapkodva nézek körül, nem állok-e illegálisan ott, ahol épp állok. Minimum üvöltözni fog, hiszen halkan képtelen megszólalni.

Az anyóka is megérzi magán a tekintetét. Nem is kell megfordulnia, a hátát égeti, mint a forró szurok. Ijedten megindul kifelé, apró, egészen apró és bizonytalan léptekkel. Ekkor a boszorka, a Böse Hexe feltépi fülkéje üvegajtáját, szélvészént söpör a nénike után. Közbe kellene lépni, mondom magamban, meg kellene fogni a karját, jól megszorítani, hogy megkéküljön. Persze, csak állok ott. Ezt nem fogom elmesélni a gyerekeimnek, gondolom.

Talán többen is a jelenetet figyelik, elnémul a bolt. Minden megdermed, mintha fagyott szurokba fulladt volna. Mi következik? A vasorrú utoléri az anyókat az ajtó előtt. Nem láttam, hogyan csinálta, nem vettem észre semmit, de mire odaér, a kezében van egy nejlonzacskó, és a zacskóban a legnagyobb, a legérettebb szőlőfürt. Mindenféle szabályzatot áthágva odanyomja az anyóka szatyrába, aztán ugyanolyan vészjóslóan, ahogy jött, visszaszáguld kuckójába.

Ketten vagyunk fent, én és a vak. Szeretném közlőrl is megnézni az angyalt, azért jöttem fel. Wim Wenders filmjében az ő vállára száll a feketehajú férfiagyaly. Elzának becézik, és a Siegestülén, vagyis a Győzelmi Oszlopon áll, amelynek alagúton keresztül, a föld alól lehet felmászni a tetejébe, mert a tér annyira forgalmas, hogy az autók között még éjszaka sem lehet átszaladni. Évente egyszer áll le a forgalom, júliusban, akkor viszont kétmillió tömeg hőmpölyög itt, ez az a bizonyos „Love Parade”! (Plusz a szeptemberi *Marathon*on; ám akkor meg a futók miatt nem lehet átmenni.)

A vak nekifeszül a jeges szélnek, nem mozdul. Az oszlop túlfelén szélárnyékban állok, bizonytalankodom, szóljak-e neki. Én se vagyok normális. Szédülök, ha lenézek, ugyanakkor angyaliszonyom is van: se le, se fel. Odakiáltok a vaknak, ezen az oldalon nem fúj a szél. Vagy a zúgás miatt nem hallja, vagy süket is. A vaskorlátba kapaszkodva átszoszogok a túloldalra. Szakállam tarisznyáját fülembe csapja a szél; most már én is alig hallok. Kérdezem a vakot, nincs-e tériszonya. Nem felel, csak áll meredten, kissé hátratólt hátsóval. Ez ki akar ugrani, döbben belém. Úgy érzem, vigaszra szorul, ezért mesélni kezdek neki. Hidegen süt a nap, ezt talán Ön is érzi. Szikrázik az angyal lábujja. Előttünk pedig Berlin. Hátunk mögött is. Nincsenek levelek a fákon, belátni a sebhelyekre. Olyan ez a város, mint egy régészeti lelet: idegen anyaggal töltik ki a hiányzó darabokat. A gipsz itt többnyire üveg és acél. Csillogó-villogó sebhelyek. A Fal nyoma is végigkövethető, ott magasodik most a legtöbb daru. Nem szép ez a város. Inkább bölcs.

Szerény. Önfeláldozó. Csendes. Zajosan is csendes. Ugye, hallja?

A vak felém fordítja arcát, szólni akar, de ahogy kitérítja száját, egy rémes szellőkés miatt be is csukja. A túloldalon csend van, kiáltom a fülébe. Elkapja a karomat, elindulunk. Úgy megszorít, hogy felszisszenek.

Miért jött ide fel?, kérdezem, mihelyt átérünk.

Az angyal miatt, feleli. Beszélgetni szoktunk.

És mit mond?

Ellát tanácsokkal.

Most például mondott valamit?

Igen, azt mondta, kérjek Öntől pénzt, mert Ön adni fog.

Azt nem mondta, hogy mennyit kérjen?

Nem, csak azt, hogy mennyit fog adni.

Mennyit?

Háromötvenet, annyi van a jobb zsebében.

Ha tényleg annyi van, odaadom, és még azt is, ami a balban van.

Nyúlok a zsebembe, annyi, stimmel, eltalálta! Beletörődve nyúlok a bal felé, de a vak látnok karomra teszi kezét. Csak a jobbról volt szó, köszönöm, mondja, majd tapogatózva elindul lefelé. A kíváncsiság kedvéért megnézem, mennyi van benne. Engem is meglep: 200 euró. Elza ajándéka.

Férfi botorkál fölfelé a Savigny téri nyilvánosház lépcsőin: ágyvázat cipel maga előtt. Kék overallján a felirat elárulja, hogy a Schneider asztalosműhelyből jött. Nyilvánosházba ágyat cipekedő férfit látni mit jelent? Kiadós havazást? Váratlan utazást? Betegséget?

Meglepően vékony lécekből készült az ágy. Csupán anynyi a különleges rajta, hogy nem téglalap alakú, hanem hatszögű. Hexagon. Kíváncsiságtól felajzottan lépnek a férfi után. Annál is inkább, mert idekint ködös, zord az idő. Olyasmi motoszkál a fejemben, hogy a valóság nem helyettesíthető sejtelmekkel. Elhagyni a ködülte felszínt, és belépni a szobabelsők borzongató mélyébe, a szerbe-félbe hagyott történetek rengetegébe! És máris egy cím printelődik képzeletem papírjára: „Nyilvánosházi tudósítások”.

Végül arra jutok, hogy elsétálok a másik sarokig, ott hirdeti magát az Erotikamúzeum. Az polgárian decens hely. Vagy ha nem, majd kiderül. (Gyermekeim kétféle múzeumot ismernek: a nyomogatóst, ők oda szeretnek járni, és az unalmast, szerintük én meg azt szeretem.)

A múzeumi kirakatban két igazi erényövet állítottak ki. Drabális alkotmányok bronzból, kiült felszínükre a patina. Kíváncsiságom a zenitjére hág. Az egyik különösen otromba, durva szerkezet. Minimum húsz kiló. Valóságos vasketrec. Bele képzelem viselőjét, illetve azt a pillanatot, amikor felcsatolják derekára. Röhejes itt ez a szó, hogy derekára. Alfelére inkább. Aztán hónapokra rajta marad. A kulcs a férjnél, aki épp háborúzik. Ha a háború harminc évig tart, akkor addig. Éjjel-nappal rajta. Hogyan lehet ebben aludni? Kalitkába zárták a madárkát, efféle hülyeségek is eszembe jutnak.

A hársfák alatt

Már-már átlépek a múzeum küszöbét, amikor észreveszem az ajtóra piros betűkkel kiragasztott figyelmeztetést: „Belépés csak 18 éven felülieknek!” Megtorpanok. Elmúltam már tizennyolc, ez tagadhatatlan. Mégis úgy vagyok, hogy amikor egy film elé kiírják, „18 éven aluliaknak nem ajánlott”, megszeppenve kikapcsolom a televíziót. A feltételes reflexek hatalmában ismét megtorpanok, majd pironkodva elsomfordálok.

Persze, amint befordulok az Uhlandstraßéba, már bánom, hogy eltérültem. Egy történettel vigasztalom magam. Azt tartja a fáma (Forgách András), hogy amikor itt élt Berlinben, Petri, a költő is el akart menni a múzeumba, vagy hova. És mint egyébkor, előtte most is betért a kocsmába, azaz amiről ő azt gondolta, hogy kocsmá. Akkoriban, a nyolcvanas évek elején még hemzsegték itt a nyilvánosházak. Azok egyikébe tért be a költő a Kanton, hogy szomját enyhítse. Szórakozottan sört rendelt. És akkor váratlanul ölébe huppant egy lány, és se szó, se beszéd benyúlt a nadrágjába. Mire úgy menekült el Petri, az örökké imbolygó költő, mintha puskából lőtték volna.

Székelyudvarhelytől, „a székely Rómá”-tól, „a székely Münster”-től 20 kilométerre történt a dolog.

A faluban a templom mellett az iskolának van a legnagyobb épülete: a dombok közül beereszkedő utas már messziről láthatja világító homlokzatát. A templomot több mint kétszáz évvel ezelőtt építették a „legreformáltabb vallás” hívei, és ma már csupán a templom körüli hársfák még élő emlékezete tudná felidézni, milyen bonyodalmas összetartozással tették ezt.

A hársfáról (történetünk főszereplőjéről) tudni kell, hogy nem csupán egyszerű fa. Olyan, mint egy szimbolikus értelmű, illatos virág. De ne távolodjunk el a poétikus irány felé. A falu egyik templombajárója (az egyik templomépítő leányunokája, lassan a gyémántkonfirmációját is átlépő idős asszony) e történet másik szereplője. A harmadik pedig a pap, aki nemrég került a faluba, és el nem ítéhető módon azzal kezdte működését, hogy rendbetette a lakhelyeül szolgáló papi lakot, ahonnan az öreg hársfát, a templomiak kortársát is kivágatta. A falubelieket ez nem zavarta, illetve szólni sem mertek. Az idős templombajáró végül mégis megtette: nagyon félt, hogy a templomi hársakra is sor kerül, kérte, hogy azokat ne vágják ki. Erre zúdult le a pap, palástja kavarta fergeteg közepében állva. A Bibliát idézve, tiszta búza közé keveredett konkolyt titulálta a szószólót, és írásbeli figyelmeztetésben részesítette, amit postán kézbesítettek.

Nem akarok kitérni a részletekre, jóllehet akárha egy fényképet, aprólékosan ismerem azokat. Mennyi embertelenség lapul a részletekben!

A diplomata cipője

Hogy mennyi, azt igazán akkor mérhetjük fel, ha tesszünk egy 2000 kilométeres kitérőt.

Itt Berlinben sokféle templom van, nem is érdemes összeszámolni, mennyi. Van, ahol még szószék sincsen, és a pap prédikációja a lehető legegyszerűbb dolgokról szól, mintha óvodások ülnének a padokban. Aztán van pompázatos, mennyei csillogású, bonyolult szertartásrendjébe virtuóz zenedarabokat beiktató égi lak, ahol a papok száma vetekszik a hívekével, jóllehet azok sem kevesen érkeznek vasárnap reggelenként. De bármelyikbe is lépünk, mind-egyikben érezhetjük, akár hívők, akár másfélék vagyunk, hogy ez a templom a miénk. Én például a Litzener utcaiba járok, mert az orgonista szenvedélyes Bach János Sebestyén-rajongó. Felszabadultan gondolhatok akár Istenre, akár magamra. Ráadásul kiderül, létezik egy közösség, amely olyan erős, hogy képes bárkit befogadni, még a jövővényt (engem) is.

Nem voltam tanúja, hogy a berlini templomokban a fákért is fohászkodtak volna. Viszont olvasom, hogy Berlinben összesen 2.226.541 fáról gondoskodnak. És hát köztudott, hogy egyik leghíresebb utcáját Unter den Lindennek hívják, ami magyarul azt jelenti: a hársfák alatt.

- Megfigyeltem, hogy a cipője talpa egészen új. Sok cipője van?
- Hetente vásárolok egy-két párat. Ez a gyengém.
- Őszinte ember?
- Igen.
- Pedig diplomata.
- Kontár vagyok.
- De sikeres.
- A korombeliek már nagykövetek, még hozzá a legjobb helyeken. Vagy főosztályvezetők a minisztériumban. Én meg csak attasé vagyok.
- Fiatalnak néz ki.
- Negyven elmúltam.
- Sokat foglalkozik a külsejével?
- Nem.
- Ha majd őszülni kezd, megfesti a haját?
- Tapintatos kérdés.
- Nem zavarta, hogy előző főnöke nő volt?
- Ő hívott ide.
- Ismerték egymást?
- Amikor felvettek a tanszékre, ő akkor még ott tanított.
- Ő sem annyira idős.
- Nem tudom a korát.
- A felesége mit szólt hozzá?
- Üzletasszony. Folyton úton van. Bizonyos értelemben jól jött neki, hogy nyugatabbra költöztünk.
- Ahhoz, hogy a főnöke nő...
- Az ő főnöke meg férfi.
- Ő is diplomata?

– A feleségem? Nem, egy magáncégnél tanácsadó.

– Úgy tudtam, a diplomata családtagok nem dolgozhatnak.

– Csak utazgat.

– Olyan sokat azért nem utazhat a három gyerek mellett.

– A lányok többnyire velem vannak.

– Önnel?

– Napközben bejárónő segít, de este én gondoskodom róluk.

– Három lány?

– Hat, kilenc, tizenhárom.

– Nem jár fogadásokra?

– Az a nagykövet dolga. Vagy ha mennem kell, bémiszittert hívok.

– Nem szoktak ironizálni a kollegái?

– Dehogynem. Miközben ők is tudják, az én fejem tiszta marad, és késő estig tudok dolgozni.

– Sokat dolgozik?

– Sokat.

– Mi a munkája?

– Háttér-információkkal látom el a nagykövetet.

– Miféle információkat gyűjt?

– Mindenfélét.

– Kémkedik?

– Dehogy. Ülök a számítógép előtt.

– És mit keres?

– Cikkeket, neveket, adatokat, összefüggéseket.

– Mondana egy példát?

– A tavaly őszi Nagykövet asszony meghívást kapott a polgármestertől az itteni Operabálra, sőt, rövid beszédre is felkérték. Ilyen eddig még nem volt, szemet szűrt nekünk. Kiderült, a háttérben a polgármester sógora áll, akinek a

nagykövetség tulajdonában lévő, igen kedvező fekvésű épületre fáj a foga, ő szerette volna kibérelni. Mi nem akartuk neki adni, mert botrányos kijelentéseivel folyton kavart valamit, akkoriban épp egy világszervezetről szedte le a keresztvizet. Országunk viszont be kívánt lépni ebbe a szervezetbe, nem gyengíthettük pozíciónkat. Mondta Nagykövetasszony, nem megy bálba. Csakhogy országunk szerette volna egy rangos sportesemény világbajnokságát megrendezni, viszont a polgármester fivére ennek a sportszervezetnek az elnöke. Mit tegyünk? Már majdnem rossz irányban döntöttünk, amikor a *google* segítségével megtudtam, hogy a polgármester évek óta nincs beszélő viszonyban a fivérével, tehát simán, negatív következmények nélkül vissza lehetett utasítani a már többször megismételt meghívást.

– Mi az a *google*?

– Internetes keresőprogram.

– Komolyabb ügyekkel is foglalkozik.

– Általában egészen pitiáner ügyek vannak a háttérben.

– Meg tudná mondani, lesz-e háború Irakban?

– Meg.

– Komolyan tudja?

– Százalékban kifejezve.

– És?

– Még nincs beállva.

– Hogy érti?

– Ez a kifejezés arra, amikor még nincs összeállítva a megfelelő döntéslánc. Azt is mondják, hogy nem publikus.

– Azt megmondaná, mibe érdemes vagyionunkat befektetni?

– Egyszerre három dologba. És mindenképpen legyen köztük a hadiipar.

- Ki lesz a következő magyar Nobel-díjas?
- Agykutató lesz.
- A nevét is tudja?
- A név a lényegét takarja el.
- Azaz?
- Az összefüggéseket.
- Hamar rájön, mit gondolnak magukban az emberek?
- Viszonylag.
- Én önről?
- Kissé pökhendi, de eredeti fickó.
- Lesz-e önből nagykövet?
- Sikeresen elkerülöm.
- Visszautasítaná?
- A visszautasítás már nagyon ildomtalan. Nem szabad odáig jutni.
- A beszélgetés elején a sikertelenségre panaszkodott.
- Ezt csak ön gondolja.
- Valóban mondta. Sajnálom, hogy nem diktafonnal dolgozom.
- Az úgynevezett sikeres kollégáimra utalva, jeleztem, én csak attasé vagyok. Szabad ember.
- Másképp emlékszem.
- Egyszer talán majd napvilágra kerül a beszélgetés valódi szövege.
- Tán csak nincsenek poloskák az irodájában?
- Épp itt ne volnának?
- Nem sajnálja egyetemi karrierjét?
- Később még visszatérhetek.
- Mit is tanított?
- Nyelvész vagyok.
- Ja, persze, nem árt, ha a diplomata több nyelven beszél. Ön?

- Tizenháromat.
- Felsorolná?
- Magyar, német, angol, francia, olasz, spanyol, román, arab, orosz, lengyel, japán, latin és ógörög.
- Hogyan jön ki új főnökével?
- Miután megérkezett, elvette különirodát, és berakott bizalmasa mellé. Azóta sikerült visszaköltözni ide.
- Kiismerte a gyengéit?
- Az ember igyekszik a főnöke kedvébe járni, ez természetes.
- Például?
- Láttam, zavarja, ahogy öltözködöm. Azóta visszafogom magam.
- Hogy érti?
- Slamposabbra vettem. Csak a cipőimet cserélem hetente. De azt meg ki veszi észre?

Sziget

Berlinben is akad kutyaszar, hiszen rengeteg a kutya. Van-
nak persze *zacsiautomaták*, oldalukon rajzos útmutatóval:
felhúszom, megfogom, kifordítom, bedobom. Itt-ott azért
mégiscsak elmarad ez-az. Megfigyeltem, vannak romlott er-
kölcsei, sunyi kutyák. A tegnap egy óngol juhász-kutyát
követtem: sétáltak gazdájával a Kanton, miközben ő folyton
odatolatott egy-egy borostyánbokor mellé. A gazdája éber
volt, ottlikosan rá-rámordult, hogy *mb!* vagy *krr!*, de ami-
kor a Savigny tér sarkán fél percre a látótér holt szögébe
került, azonnal odacsorgatott a lámpaoszlopra (e mellék-
mondat alanya, persze, az eb).

Sunyi kutya volt, de értelmes színész: pontosan tudta,
mennyi ideje van. Arra is futotta idejéből, hogy hamiskásan
rám pillantson, ily módon nyugtázva a gazdán szerzett
diadalt.

Karinthynak már száz évvel ezelőtt feltűnt, hogy Berlin-
ben póráz és szájkosár nélkül sétaltatják a kutyákat. Ezek
szerint minimum száz éve él itt a kutya-hagyomány. A
vendéglőkben kutyamenü zárja az étlapot (ohne pedigrés
konzervek). Mi sem természetesebb. A múltkor a finn
szecessziós kiállításon két kutyával is találkoztam, és a
KaDeWe áruházban a hetedik emeleti télikert-cukrászdában
Mikulás előtt, Borbála napján láttam ölebet epertortát enni!

Kutya és gazdája értik egymást, hiszen ha már közös la-
kásban élnek, óhatatlanul kiismerik a másikat. Kutyát kint
tartani illetlenség, még akkor is, ha van udvara-kertje a
háznak. És a társas együttlétben a kutya valódi társ lesz.
Már nem is kutya. Többször rajtakaptam magam, hogy jól-
nevelten bölintok, amikor ismerős ebekkel találkozom. A

Savigny passzázsban többször látott, méltóságteljes dán dog
felé, ha volna, még a kalapomat is megbiccenteném. Erre-
felé a kutyák nem harapósak, nem ugatók, nem idegba-
josak. Nem kell őket elrángatni, szódavízzel lefröcskölni.

Berlin ist wie eine Bobrinsel, hirdeti egy hatalmas plakát
a Ku'dammon, vagyis olyan, mint egy fűrősziget. 35,5 m a
tengerszint feletti magassága, ezért. Merthogy a tengeri fű-
rőtornyok platója is épp ennyire magasodik a tengervíz fö-
lé. Berlin sziget, nem vitás.

A nagylábú nő

Márainak nem volt jó véleménye Berlinről, azt írta, hogy az itt eltöltött négy év alatt többnyire otthon ücsörgött, szomorú volt és unatkozott. A nőkről azt írta, hogy ők is folyvást otthon ülnek, és a lábukat növesztik. Márainak a német férfiak sem tetszettek, azt írja, hogy egyetlen nagyszabású dolgot tudtak benne kifejleszteni: a furor teutonicust.

Mi tagadás, a cipőboltokban a női osztályon 45-ig tart a számozás. De ha a berlini nőkről kellene beszélnem, nagy lábuk nekem nem jutna eszembe. Illetve e perctől kezdve eszembe jutna...

A tegnap fázva érkeztem az uszodába, és nem volt kedvem azonnal vízbe ugrani. Gondoltam, elmegyek szoláriumozni, az felmelegít. Kis szolárium-fülkék sorakoznak a szélén, a vajszínű csempeparton. Egy eurót kell az automataba bedobni, és az ember kellemes ózongózban eltölthet tíz magányos percet. Lehunyja szemét, és az adriai fövenyre képzelet magát (onnan meg, ha majd eljut oda, ezután mindig a berlini szoláriumba). Miközben a szükséges adag meleget megkapja, az üvegpádon elnyújtózva elmerenghet, hogyan kellene helyesen élni. Vagy helytelenül, de jól. Így terveztem.

A fülke ajtaja csukva volt, ellenben zöldellt a „szabad” felirat. Tanácstalanul forgolódtam: a többi fülke foglalt volt, csak az enyém mutatott zöldet. Ajtaja viszont zárva. Később esett le a tantusz, hogy van benn valaki, aki feltehetőleg most bújjik vissza fürdőruhájába. Várom kellett volna, de kezem türelmetlenül rángatta a kilincset. És már nyílt is az ajtó. Aki kilépett rajta, ijedten hátrarebbent erőszakos ujjaimba ütközve, aztán elmosolyodott. Olyan öröm ragyogott

fel arcán, mintha régi ismerőse volnék. Pedig még nem találkoztunk. Fiatal nő állt előttem. Lehet, hogy nagy volt a lába, nem néztem le. Arcán csüggtem. Úgy éreztem magam, mint ahogy Trenk Frigyes érezhette magát a női toiletszobának rejtett szőnyegajtaja előtt, Jókai regényében. Szeretem, amikor két tekintet találkozik. Nagy élmény. Tréfásan mondtam neki, hogy úgy tűnik, elkéstem. Erre még szélesebben rám mosolygott. Nem vágott semmit a fejemhez, nem lett mosogatórongy, nem lett hamupipőke, nem rántotta orrát kacéran a levegőbe. Persze, megért, ez volt a mosolyában, valóban sajnálnivaló, hogy így esett, mert szép a szoláriumozó test, és szép a vágyakozás is. Úgy mosolygott, mint akinek közös titka van velem. Közös, vidám kis titok, egy romantikus szívtalálkozásé.

Lehet, hogy nagy volt a lába, de ugyanolyan nagy volt a mosolya is. Nagy és összetett. Számítási feladvány. Egyszerre volt határ és sorompó. Megálltak és összetorlódtak a pillanatok, és esdeklőn torlódtak össze, mert nem akartak visszafordulni a névtelen úrbe, az ismeretlen zavarosba. Én is toporogtam csupán, úgy emlékszem, még percekig, mint aki várja az ígéret beteljesülését. Ezekből a mosolyokból lehet megtudni, hogy a világ értelme meg szokott változni. Szegény Márai, valószínűleg nem mosolyogtak rá a berlini nők. Na ja, nem találkozott velük...

A koffer

Marcel Reich-Ranicki nem fejezte be tanulmányait, mégis professzor lett, többszörös doktori címek tulajdonosa. Ő Németország legjelentősebb kritikusja, hatalma senkiéhez sem mérhető, amit ő mond, az szentírás. Százezres példányszámokat nyomnak szavai. Mindenki ismeri őt, az utca embere is, hiszen különböző tévécsatornák népszerű sztárja, az Irodalmi Quartett című tévéműsor kiötlője. Nincs magyar megfelelője, nincs hozzá fogható hatalom. Peter Handke Párizsba költözött, és majdnem franciául kezdett írni, mert Reich-Ranicki rendszeresen lehúzta. Persze, az írók is tudnak rosszmájúak lenni. Martin Wälsler megírta az *Egy kritikus balála* című regényét, amelyben oda se neki, kímeletlenül leszámol a könyvben szereplő kulcsfigurával, az elevenhez mindenében, még hanghordozásában is hasonlító kritikussal. A könyv nem aratott sikert, azt mondják, írniájában is vérszegény, ám Wälsler leginkább azzal ásta el magát, hogy sértettségében zsidózni kezdett, és bárha ezt a nyilvánosság előtt csak burkoltan tette, ennyivel is sürgősen a pálya szélére játszotta magát. Pontosabban a szélen is túlra.

De visszatérve a kritikuspárára: kapható a könyvüzletekben egy formás, barna koffer, benne 20 darab könyv, ezt kellene elvinni arra a bizonyos lakatlan szigetre, ha ott német irodalmat szándékoznánk olvasni. Reich-Ranicki válogatta, és bőrönddel együtt kedvezményes áron, már 120 euróért hönünk alá kaphatjuk, ami nem nagy összeg, ha számbavesszük, hogy 6-7 euróért Thomas Mannokat vagy Goetheket legfeljebb antikváriumban kaphatunk. Az ötlet ugyan nem a multidoktor tulajdona, és sokan mások is ösz-

szeállítottak hasonló poggyászokat (az egyikben csupa női író könyve, a másikban meg egymás mellett az *Üvöltő szelek* és a *Bádogdob*), de mégiscsak ez a legtekintélyesebb. Úgy is hívják: a Kánon. Őszentsége nem tévedhetetlen, ezt ő is hangsúlyozza. De azért egészen megdöbbenő, hogy Kleist ebből a kánonból kimaradt. Az is igaz, hogy Kleist koffer nélkül is nagyon olvasott. A Kleist Társaság nemrég konferenciát rendezett, ahol arról a világméretű versengésről volt szó, amely során műveit szinte valamennyi nyelvre lefordítják. A gondok igen komolyak. Kiderült (Márton László tudósítása), japánra nem egyszerű feladat átültetni egy 18. században játszódó cselekményt, amelyben az *alma* szó szerepel. Ám a japán fordító elégedetten újságolta, hogy végül sikerült megtalálnia a megfelelő japán gyümölcsöt, amit a Kleist-novella Tell Vilmosa fia fejére illeszthet. Ez a gyümölcs pedig nem más, mint a *kaki*. Aminek magyarra való átültetése okoz most nekem szintúgy nem csekély (nicht geringe) fejtörést. [Lektorom lapszéli megjegyzése: *égi kakiszilva* vagy *ízletes datolyaszilva*.]

Zenei élmény

Olykor torkomat fojtogatta valami, miközben egy-egy motívum győzelmetől zsibongani kezdett a kisagyam, és lúdbőrös lett nyakamon a bőr; olykor meg belebrávoztam volna a harsogó disszonancia közepébe. George Lopez nagyzene-karra írt szimfóniája: *Lélegzet – Kalapács – Mennydörgés*.

Arról szól, hogy nincs szépség, csupán sóvárgás van. Arról szól, hogy amit akarunk, azt előbb-utóbb elérjük, amiben semmi jó nincs, mert az akarat megront. Schopenhauer ezt úgy mondaná: a világ mint akarat... Arról szól, amire nincsenek szavak. „Régóta nem volt ekkora zenei élményem”, suttozta a ruhatárnál egy nő, és láttam szemében, igazat mond, és azt gondoltam, igazságtalan hozzá az élet. Hosszan kitarított csendek, majd előzmény nélküli tombolások. Wagner azt mondaná: a zene a világerotika nyelve, onnan van alapja és származása... Elkezdődött, majd valahol a huszadik ütem körül felállt néhány vonós, és lement a színpadról. Később újabbak is így tettek; a nézőtér széksorai közé száműzve játszottak tovább, meg az erkélyeken, ahonnan közben fúvósok rajzottak a színpadra, elfoglalták a vonósok helyét, és az ütősökkel együtt végleg átvették a hatalmat. A színpad közepén még ült néhány tétova vonós, de ők már úgy húzták, ahogy a kalapácsok akarták, szolgáian járt le s fel a vonójuk. A kiebrudaltak hangtompító filcet gyömöszöltek a húrok alá, amitől a hegedűk akárha sóhajtoztak volna. Az egész terem vergődött, hol a feltámadás reményében, hol a végsőnek tetsző haláltusában. Félő volt, hogy a kalapácsok győzedelmeskednek, ám a hárfák (milyen szépen hangzik ez a szó!), a hárfák nem tágitottak, bár nem lehetett a hangjukat kivenni, szóval a vergődés

alatt, mint letaposott virág, megmaradt a szépség is. Ott volt előttünk. Nem virág, nem igazi szépség, inkább összegyűrt, csatakos lepedő, erotikus harcok mezeje, szép testek nyoma. Vártam, mi lesz a végén, de semmi látványos nem történt. A közönség hosszan tapsolt, kicsit ijedten, mint aki nem mer felállni, nem mer kimenni az utcára, nem mer szomszédjához szólni. George Lopez, ez a kubai amerikai, aki Ausztriában él, négyszer jött ki a nézők elé, négyszer hajolt meg, miközben úgy mosolygott rájuk, mint aki bocsánatukért esedezik. Elöttem két fiú ült, nem tapsoltak, fogták egymás kezét. A ruhatár előtt is kézenfogva vártak sorukra, bár akkor már felszabadultan nevetgéltek. Hazafelé a metrón Zsuzsannával találkoztam, meséltem neki a koncertről. Még be sem fejeztem, amikor kigyulladt arccal ő is felidézett egy régi koncertet: szabadtéren, wagneri díszletek között, kint a tarnicai tónál hallotta. És ő is mesélt két fiúról, akik azon az estén titkos mozdulatukat a világ elé tárták.

A hó zenéje

- Nem szereti az embereket?
- De.
- Akkor miért menekül előlük?
- Nem menekülök.
- Hol él most?
- Freiningdorfban, az Alpokban.
- Családja van?
- Nincs, egyedül élek.
- Magányos?
- Szeretem a csendet.
- Zenéje mégis csupa diszszonancia, tombolás. Bádoghordók és acélkalapácsok.
- Nem tudunk elmenekülni a zajok elől.
- Tehát mégiscsak menekül?
- De nem lehet.
- A faluban hogyan fogadták?
- Ritkán látnak. Nyáron felhúzódok egy erdei kunyhóba. Télen is végig ott maradnék, sajnos nehezen fűthető.
- De azért egy-két hónapig kibírom.
- Ott nincs zaj?
- Nem, ott nincs.
- Azt mondta, hiába menekül előle.
- Igen, mert magammal viszem.
- Úgy érti, a lelkében?
- Nem a lelkemben, hanem a fejemben.
- Mint valami emléket?
- Inkább mint a konzerveket.
- De miért van rá szüksége?
- Hogy szembenézhessek vele.

- Wagner azt mondja, hogy a művész utánozza azt, ami a leglenyűgözőbben hat rá.
- Lehet.
- Lenyűgözi a zaj?
- Nem hiszem. Inkább a benne lévő hangsűrűség a fontos.
- Mi hatott önre a leglenyűgözőbben eddigi élete során?
- Sok minden.
- De mi az, ami most eszébe jut?
- Egyszer, még Coloradóban rábukkantam egy sebesült őzre. Eltörött a lába, oldalára dőlve feküdt, nehezen lélegzett. Fiatal őz volt. A szemébe néztem, és megértettem, mit akar. Kérte, hogy könyörüljek rajta. Elővettem a késemet, és szívébe szúrtam. Hála fénylett a szemében, halála után.
- Nem csupán üres mítosz a kegyelemdőfés?
- Lehet.
- Én valahogy túl erőszakosnak érzem...
- Olykor szembe kell nézni a valósággal. Főképp, ha ott van előttünk.
- Tudna „szép” zenét is írni?
- Igen, mondjuk. De hamis volna. Zeneszerzői gyakorlat, amilyeneket az egyetemen csináltunk.
- Hol tanult?
- Pennsylvániában.
- Miért jött át Európába?
- Amerikában nem játszanak kortárs zenét.
- Mi ennek az oka?
- A jól fizető közönség mást szeret. Sokan átjöttek. Calder, Jones, Minard, Osborn, Weddington. Ázsiából Ishii, Kaziro, Chatterjee, Suzuki, Shin. Sorolhatnám. Bogaart, Wutzfeld, szintén Amerikából.
- Amerikában viszont sok az európai zenész.

- Igen. Tanáraink is európaiak voltak.
- Az írók azt mondják, hogy mesterségüket nem lehet tanítani. És a zeneszerzők?
- Nem tudom. Igen, a zeneszerzés nem csupán a nehéz feladatok megoldásából áll. Hogy mondjuk kromatikus eltolás nélkül össze tudjunk disszonáns akkordokat kötni.
- Hanem?
- Több kell.
- Nem nyomasztja a magány? Nem tudna könnyebben dolgozni egy nagyvárosban, ahol több az inspiráció?
- Kinek mi jó.
- Azt írják, Wagner csak úgy tudta elérni a szükséges művészi gyönyörteli hangulatot, ha selyemköntösökben dolgozott, atlasztakarók alatt pihent. Önnek is vannak efféle bogarai?
- Megint Wagnerrel példálózik. Nem kedvelem őt. Akkor már inkább Schiller, aki munka közben rothadt almát szagoltatott.
- Az ön zenéjében is van valami Wagneréhez mérhető egyetemesség. Ahogy a kalapácsos szimfóniájában a zenekar tagjai színpad és nézőtér között vándorolnak, igazi színház.
- Wagner a világerotikát tartotta a zene alapjának és forrásának, én nem.
- Hanem?
- A nem-zenét. De túl fáradt vagyok ahhoz, hogy ezt most kifejtsem.
- Mindig is egyedül élt?
- Hogy érti?
- Nem volt felesége?
- Nem.
- Nem hiányzik a szerelem?

- A régieket őrzöm magamban.
- Alkalmi barátnői sincsenek?
- Nincsenek.
- Mit szokott enni?
- Konzerveket.
- Miféléket?
- Ami jön. Nem jegyzem meg.
- Mindig feketébe öltözik?
- Nem figyeltem.
- Ez a kedvenc színe?
- Nincs kedvenc színem. A fekete különben sem szín.
- Annak mondják.
- Akkor inkább a fehér. Bár fehér szín sincs.
- És a hó?
- A hó sem fehér. De jó, maradjunk a fehérenél.
- Télen boldogabb, mint nyáron?
- Amikor havat látok, béke költözik belém.
- Nem kap hóvakságot?
- Lehunyom a szemem, úgy nézem. Inkább hallgatom.

Kispárnák

Valamilyen kamaszkori tévhit folytán, azt gondoltam, párna nélkül kell aludni, lehetőleg kőkemény fekhelyen. „Hosszú életű lesz, akinek vasalódeszka az ágya”, ekként csiszolódott szólássá az éveken át bennem visszhangzó intelem, és ehhez tartottam magam. A párnákat töredelmesen visszagyömöszöltem az ágyneműs ládába, nem engedtem semmilyen kísértésnek. Furdalt a lelkiismeret, ha puha, süppedő ágyban aludtam. Gyakran olyan erősen furdalt, hogy éjjel le kellett költözni a földre, és a parketten forgolódtam tovább. Csupán itt, Berlinben ébredtem rá a párnás alvás tobzódó élvezetére – hogy efféle sántító szófordulattal jelezzem a korábban elsődlegesnek tűnő intelem sutbadobását.

A tegnap, szombat lévén, nekiindultunk J.-vel, mert felfedezett egy üzletet, ahol olcsón lehet kispárnát venni, méghozzá nappali, vagyis díszpárna változatban (az esetleges sziesztázáshoz). Elindultunk már, midőn kiderült, hogy aznapra időzítették az Euromarsot is. Fél Európa tüntetett a békéért, és mivel a németek háborús kérdésekben igen érzékenyek, a berlini tüntetés nagyszabású volt. Nekünk viszont át kellett menni a túloldalra, hogy megvegyük a kispárnákat.

Átkelni a széles, hatsávós Potsdamerstraßén, amelyen hömpölyög a tömeg (és nem látni sehol a végét) – hogyan lehetséges? Kérdeztem J.-től, vágjunk-e neki, vállalva, hogy messzire sodródva, a túlparton kell visszafelé caplatnunk, vagy inkább ereszkedjünk le a föld alá, és menjünk az aluljáróján keresztül. Mondta, vágjunk neki, süt a nap, és legalább mi is tüntetünk 50 métert, végül is nemes ügyről

van szó. Jó, bölintottam, bár nem szeretek tüntetni. Bereszkedtünk az áradatba, és hol az arcokat figyeltem, hol a lábakat: béke fent, türelem lent. De a tüntető tömeg mégiscsak dübörgött. Tanú vagyok rá.

Legalább hetven méterrel lejjebb értük el a partot. A tüntetés vége onnan sem látszott, pedig elláttunk a Nollendorfpplatzig. Fönt, a fejek fölött zászlók és transzparensek. *No war! No blood for oil! Mi nem Szaddám mellett, hanem a békéért tüntetünk! Busbt dobjátok le, ne a bombákat! Gyilkosok!* Elképzelttem magunkat, ahogy a tucatnyi párnával kezünkben, hónunk alatt, fogunk között, visszafelé evickélünk majd... Vajon mit fogunk jelképezni? Ha mondjuk a légtérben köröző tévéstábok egyike kiszúr minket, és a világ híradóiban a nézők felfedezik, ahogy két alak, két menekülő *párnafa* igyekszik a békéért tüntetők között keresztülvergődni, vajon mit fognak gondolni?

Aztán... Aztán mégsem vettünk párnákat, mert már mind elfogytak: eltüntették őket az élelmesebbek. Üres kézzel evickélhattunk vissza.

Tréfa

Péntek van, könyves péntek. Ilyenkor a világsajtót is megveszem, a könyvmellékek miatt. Zárójelben, de zárójel nélkül jegyzem meg, hogy egy idő óta nincs péntek magyar könyv nélkül. A *Times*ban Krasznahorkai szerepel, a *Le Monde*-ban Adam Biro, aki ugyan nem író, könyve nem magyar, ám ő mégiscsak az, és a könyvekhez is komoly köze van.

Elvonatozom a Humboldt Egyetem elé, mert ott a legnagyobb a kínálat. Ráadásul megismerkedtem az egyik könyvárussal, akinek nagyszülei bánási németek, és amikor kiderült, erdélyi vagyok, az ár felét elengedte. A Szent Hedvig katedrális felől vágok át a Bebelplatzon, balra a Régi Könyvtár, jobbra az Állami Opera. Már majdnem kiérek az Unter den Lindenre, amikor hirtelen felbukkan a lábam előtt egy kétszer kétméteres üveglap, annyira észrevétlenül, hogy bal talpammal már rátapodtam. Jó vastag, nyugodtan rá lehet állni. Alatta pince, kivilágított terem, nem nagy, öt-ször ötös lehet. A falakon polcok, a polcokon semmi, üresek. Döbbsen és tájékozatlanul forgolódom. Aztán eszembe jut, valamelyik bedekkerben olvastam, hogy ezen a téren égették el a könyveket 1933-ban. A könyvtárból hordták ki őket, és a szegyeteljes máglya három napig égett. Csütörtöktől szombatig. Az üvegtábla melletti rézlapon Heine-idézet, lidérces prófécia 1897-ből: *aki könyveket éget, az előbb-utóbb az emberekkel is megteszi ugyanazt.*

A könyvárusom széles gesztusokkal köszönt, majd ráérősen kérdezősködni kezd. Milyen az élet Erdélyben? Ha ő elutazna oda, biztonságban volna-e? És árulnak-e ott könyveket? Igen, igen, némán bólogatok (mintha a dolog min-

dig is természetes lett volna). Nem hagy szóhoz jutni, a szabadságról kezd szónokolni, lelkesen magyarázva, hogy szerinte a francia forradalom kétszáz évig tartott, mert csupán nemrég győztek a felvilágosodás eszméi. De végre győztek, Európa szabad lett! Nyugattól Keletig! Leomlottak a falak, most már bárki, bárhová elutazhat, de ami a legfontosabb, bárhol Európában felütheti könyvsátrát...

Nem tudom, mi ütött belém, talán szimpla irigység, az örökös rosszindulat. Miért örül ez a pofa ennyire a mi szabadságunknak? Hát közbevágтам: az attól függ.

Hogyhogy?, mered rám kicsit ijedten. De hát azt mondtam, nincs cenzúra.

Az nincs, de ott van a Könyvárusok Központi Nagytanácsa...

Egy világ omlik össze benne. Nem várt fordulattal még a szeme is megtelik könnyel. Fogalmam sincs, hogyan visszakozzam. Szerencsére társa elszólítja, így sikerül gyorsan lelépnem. Még látom, miután visszatér, kétségbeesetten integetni kezd utánam. Majd fölkapja asztaláról a francia Enciklopédia egyik kötetét, és elszántan nekiindul. De már elvesztette nyomomat.

Háború?

Ma március 8-át írunk. Milyen egyszerű ez a mondat, gondtalanul le lehet írni. Holnap 9-ét, holnapután, Ildikó napján 10-ét. Állítólag 13-án indul az iraki háború, írja a *Frankfurter Allgemeine*. Aznap este 7-kor kezdődik az Arsenal moziban Barbara Richter válogatásában egy filmsorozat, az első Otar Joszeliani, grúz rendező filmje lesz. 8-tól fényképkiállítás-megnyitó Szabó Istvánról, a rendező jelenlétében, a potsdami Filmmúzeumban. A Deutsches Theaterban Schnitzler-darab, Stefan Kimmig rendezésében, Judith Engellel. Délelőtt 11-től Burgis németórája, továbbra is kedvencemről, a Nagy Választófejedelemről lesz szó. Na és, este későn műsor George Taboriról, akit a 20. század egyik legnagyobb színházcsinálójának tartanak. Micsoda bőséges jövő...

Süt a nap. A sarki épület grandiózus szélkakasa délnyugati szelet mutat. Nem ragaszkodom a 13-hoz, jó nekem a mai nap is. Berlinévből Berlinnap. Azt mondják, az igazi berlininek nem kell több, csak a nap süssön, máris arról áradozik, milyen pazar idő van. Kiül a szabadba, felöltőjét a székre rakja, és egy pohár világost rendel. Estére aztán bőre vörös lesz, mint a rák, és már másnap lehámlik.

Ha nem volna következő nap, sem választani, sem dönteni nem kellene folyton folyvást.

Az angolban két szó is forgalomban van a szabadságra. És a józan, cseppet sem arrogáns amerikai értelmiségi világosan kifejti: minél nagyobb egy állam hatalma, annál fontosabb, hogy vezetői megkülönböztessék egymástól a kettőt. „A *freedom* a féltelenség neve, a *liberty* pedig az, amit közösen létrehozunk.”

Freedom–liberty, ezt majd előadom Burgisnak. Vajon a németben létezik-e megkülönböztető szóhasználat? Ó biztosan tudja. [Tudta. Nincs.]

Egy Kicsiki nevű japán férfi (akinek ősei samurájok voltak, ő viszont országa legfiatalabb bankelnöke), szóval, itt olvasom a hírek között, Kicsiki, miután a nászéjszakát követő reggelen fiatal és európai szemeknek is gyönyörűséges feleségével (lásd az esküvőn készült fotót) elhelyezkedett a reggelizőasztalnál, hirtelen fölpattant, lekapta a falról nagyapja samuráj kardját, és egyetlen mozdulattal lecsapta hitvese fejét, majd az előírt rituáléval harakirit hajtott végre.

A történetből máris többen szeretnének filmet forgatni. Tagamosi Szakira azt nyilatkozta, hogy írói képzeletét fogja bevetni, hogy megfejtse a tehetséges és sikeres fiatal ember titkát.

Egy pillanatra a samuráj bőrébe bújni, szemével látni, agyával gondolkodni, szívével érezni. Megsejteni a titkát. És egy pillanatra megérezni a végtelen szabadság poklát.

Börtön

Fönről, repülőből nézve tengeri csillaghoz hasonlít. Lentről a betonfal és a fémpalettás ablaksor látszik. És a bejárat fölötti szobor. Nem is szobor, inkább installáció. Olyan, mint egy zenélő óra valamelyik erdélyi szász vártemplom tornyában: idő nélküli óra, amelyet már évszázadok óta nincs aki felhúzzon. Ez a szobor is mozdulatlan. De mozdulatlan-sága látszólagos és provokatív: mintha valamiféle elhatározásra várna.

Az Alt-Moabiten gyakran végigbiciklizünk. Itt visz Suví felé az út. És itt lehet a legkönnyebben az Invalidusokig jutni, ahol a kettéosztott temetőben még áll a fal százméteres darabja. Az utca végében (elejében) van Halandzsa turkálója, ahol hippikori hímzett selyeminget is lehet vásárolni. A kerékpárút akácfák alatt fut, széles és egyenes, egyszóval biztonságban lehet bámeszkodni. A börtön mellett virágüzlet, járdára kipakolt kosarak, kerti bútorok, bambuszról ácsolt fotelek és ülőhinták. Soha senkit nem láttam a börtönbe bemenni, kijönni. Egyetlen egyenruhás őrt pillantok meg, fiatal, fekete hajú lányt, üvegfalú fülkében ücsörög, és mosolyogva beszélget valakivel telefonon.

Naponta többször is eszembe jut a börtön. Reggel felkelek, leülök az íróasztalomhoz, délben könnyű séta a Ku'dammig, ebéd, olvasás, ismét íróasztal, ismét séta. Musil egykori teázójától a steinplatzi panzióig, ahol három évig lakott. Majd a másik útvonalon: a Fontane-patikától az Állatkert melletti, a Tévelygések...-ből ismert, már rég lebontott kertészházig. Aztán átmegek a Kneesebeck utcai fekete bőrű antikváriushoz, és elbeszélgetek vele Mikszáth-ról, akinek sorozatnyi könyve megtalálható boltjában. Nyu-

godt napok. Sehol semmi fenyegető rianás. Semmi törés, rés a törvény falán. Mert nincs fal. Mintha nem volna törvény.

Igen, minden törvényt betartanak, és ahol nincsenek törvényszegők, ott nincs törvény sem. A paragrafusok suhogásában átlépnek rajta, és ez a könnyed hűtlenség magával ragadja, felemeli őket egy álmos és gondtalan világ felfoghatatlanul vibráló atmoszférájába.

Azt írja Gombrowicz, hogy valakitől hallotta, van itt egy kórház, ahol azokat a nyomorékokat tartják örökre bezárva, akik túl szörnyen festenek ahhoz, hogy akár legközelebbi hozzátartozóik megpillanthassák őket. Gombrowicz negyven éve, '63-ban járt itt. A Ford Alapítvány hívta meg, azaz tulajdonképpen ő volt az első DAAD-s (a következő évben már ez lett az ösztöndíj neve). Riasztotta őt az ifjú nemzedék múltnélkülisége, az a nyugalom és elégedettség, amivel a jövő felé tartanak, és semmit nem fognak fel saját tragédiájukból.

Ismeri-e a börtönt, az Alt Moabitról?, kérdezem a fekete antikváriust. Ősz hajával olyan a feje, mint egy behavazott, fekete márványszobor. Nem, még soha nem vette észre.

Egy furcsa installáció van a falán, megfejthetetlen.

Installáció? Akkor talán nem is börtön.

De, börtön.

És kik laknak benne? Ah so!, kap észbe, igen, ez tényleg humoros kérdés. És gondolataiba merülve, rólam is megfélelkezve, töprengeni kezd.

A szerzetes karizma

- Hogyan lett szerzetes?
- Három év után levizsgáztam.
- Hol?
- Dharamsalában, India északi részén. A dalai láma is ott él, száműzetésben.
- És ön miként jutott oda?
- Elrepültem.
- Csak úgy?
- Volt jegyem.
- De hogyan került velük kapcsolatba?
- Rendőr voltam...
- Rendőr?
- Igen.
- Milyen rendőr?
- A személyi védelem osztályán. Vagyis testőr.
- Ön igen vékony, kicsi ember.
- Régebben nagyobb voltam. Kétszer ekkora.
- Most hány kiló?
- Hatvan.
- Milyen magas?
- Százhetvenkettő.
- És azt mondja, kétszer ekkora volt?
- Legalább. De a karomban most több erő van.
- Gyerekkarnak néz ki.
- Két órát gyakorlatozom minden hajnalban.
- Miféle gyakorlatokat végez?
- Kardforgatást.
- Van kardja?
- Két szamurájkard.

- Mit csinál velük?
- Van egy mozdulatsor, a dzsojuko, azt tökéletesítem.
- Tornamutatvány?
- Idegen szem annak látja.
- Az ön szeme sem keleti vágású.
- Tősgyökeres német vagyok.
- Folytatná, hogyan jutott ki?
- Egy autós üldözés során tizenhárom helyen betörött a koponyám. Hat hét után kiengedtek a kórházból, de éreztem, nem gyógyultam meg. Gyakran fáj a fejem. Nem találtam a helyemet. Akkoriban járt itt a dalai láma, és bár titokban jött, kapott rendőri biztosítást. Így kerültem a közelébe. A szállodai folyosón elment mellettem, és hirtelen visszafordult. Hosszan megnézett, aztán megkérdezte, elmennék-e velük.
- Milyen nyelven beszélgettek?
- Angolul.
- És?
- Először három évig maradtam kint. Akkor hazajöttem, és hivatalosan is elváltam a feleségemtől. Majd visszamentem hat évre.
- Mit csinált ott?
- Tanultam.
- Mit tanult?
- Tenzin, a dalai láma orvosa gyógyított meg. Már ez a gyógyulás is felért egy iskolával. Gyógyító szerzetes lettem.
- Tanult anatómiát? Farmakológiát? Belgyógyászatot?
- Azt is.
- Tudja például, hogyan kell egy vérvizsgálatot elvégezni? Ismeri az antibiotikumokat? Meg tudna műteni egy vakbélgyulladásos? Vagy egy egyszerű gégemetszést megcsinálna?

- Mi másképp gyógyítunk.
- Hogyan?
- A szellemek segítségével.
- Láttá őket?
- Van, amelyiket igen.
- Le tudná írni, milyen?
- Lerajzoltam, itt van a füzetemben.
- Szép színes. Mintha mellei volnának. Talán nő?
- Nem nő, de vannak mellei.
- Itt őrzi a rajzait?
- Csak ezt az egyet. Ide jegyzem fel, ki melyik napra, hány órára jelentkezett be.
- Szóval ez az előjegyzési naptára.
- Igen.
- Sok a betege?
- Sok.
- Tele van a füzete?
- Igen, megnézheti.
- Kik a betegei?
- Nem kérdezem senkitől, kicsoda, micsoda.
- Mit kérdez tőlük?
- Hagyom őket beszélni. Közben végigböngészem a fülkagylójukat.
- Semmi mást?
- A fülkagylóban több mint ötszáz érzékeny végződés van, kitapintható a teljes test, kívül és belül.
- És valamennyit végigböngészi?
- Először csak a nyolc legfontosabbat. És ma már van egy kis műszerünk, ami segít.
- Miféle műszer?
- Egy rezgésmérő.
- Azután mi következik?

- A szükséges helyekre beszúrom a tűket.
- Ennyi?
- Nem. Ezzel még csupán a csatornákat nyitottam meg. Ekkor következik a gyógyítás rituális része, a szellemekhez szóló fohász. Három arca van a gyógyító szellemeknek, nem mindegy, melyiket fordítják a beteg felé.
- Mik azok ott a lapok között?
- Papírpénz. Ide illesztem be, kitől, mennyit kaptam.
- Meg lehet ebből élni?
- Mindenki annyit fizet, amennyit tud. Egy tű nekem öt euróba kerül. Az átlagos kezelés nyolc tűt visz el, az negyven euró. Annyit adjon. De ha nincs, akkor semmit. Aki meg tud, adjon többet. Nekem csak arra kell a pénz, hogy visszamehessek.
- Hova?
- Indiába.
- Itthon nem érzi jól magát?
- De. Az egyik barátom épített udvarára egy templomot, mellé egy kunyhót, ott lakom. A templom kicsi, de azért elég sokan beférünk. Egyre többen vagyunk. Jó itthon is.
- Mindig ebben a kimonószerűségben jár?
- Khapi, a buddhisták szerzetesi köntöse. Bordó vagy napsárga. A hangulatom dönti el, melyiket veszem fel. De van civil ruhám is.
- A rendőregyenruhája még megvan?
- Megvan valahol, de már lötyögne rajtam.
- Volt felesége férjhez ment?
- Nem.
- Tartja vele a kapcsolatot?
- Pénzt szoktam küldeni neki.
- Teljes aszkézisben él?
- Én? Igen.

- Az utcán is így jár, ebben a sárga kimonóban?
- Khapi. Ha boltba megyek, akkor farmert húzok.
- Maga főz?
- A barátoméknál eszem. Én legfeljebb teát készítek. A kömény erősíti a géneket. Vaníliát. Mikor mit.
- Mit szokott enni?
- Amit a többiek.
- És Indiában?
- Ott is. Húst nem eszünk.
- Édességet?
- Azt is, ha marad. Ha el nem lopják a majmok. Mindent ellopnak. Még a kolostorba is betörnek, csakhogy nassolhassanak egy kis cukros rizst. Itt meg a macskák lopóznak be a kunyhómba.
- Mit szokott a boltban vásárolni?
- Elemlámpákat.
- Miféléket?
- Minél kisebb és erősebb, annál jobb. Társaimnak viszem ajándékba. Látja, ez a kék fényű a legjobb. Kétezer órán át világít, feltöltés nélkül. Csak nyomogatni fárasztó, mert kissé nehezen jár a gombja.

Úgy illene, hogy Berlinben Fontanét olvassak németül, mondjuk az *Irrungen – Wirrungen*, abban nem csupán a környék művelődéstörténete található meg, hanem megannyi bölcsesség is sugárzik belőle: egy hetvenéves, meglett férfi tudása, aki egészen későn szólalt meg, miután már mindent látott, és lelkében egyensúlyba jutottak az arany mérlegserpenyők... Ehelyett Thomas Mannt olvasok, ráadásul magyarul. Egy nem túl jelentős elbeszélését, a *Wälsungvén* (ford. Fenyő László). A történetet nem adom itt elő; érzékeny mondatok szólnak egy házról, briliánsokkal felékszerezett gazdag lakóiról, egy mesevilág káprázatáról, amelyen nem tud áttörni a valóság. Vagy mégis? Ne menjünk ebbe bele. (Pusztán annyit szólnék mégis, hogy a valóságról regényeken keresztül tudunk beszélni, mert ami valóságként betör, annak még nincs neve.)

Egy megismétlődő írói fordulatról viszont mesélnem kell. Kétszer is leíródik ugyanaz a mondat: „...kiütöztek fajtajának *physiognómiai jellegzetességei*.”

Vajon miért használja Thomas Mann ezt a kifejezést? Miért hangsúlyozza, mifélek a gazdagságukat érzei kannibalizmussal fenéki kiélvezni igyekvő polgárok? A kifejezés mentén természetesen meghasad az elbeszélés, és a hasadéokban egy másik történet bukkan elő, ijesztő lárvaként. Mann természetesen nem volt fajgyűlölő, az elbeszélés megírása utáni időkben sem vált azzá; '33-ban emigrálnia kellett. Akkor miért? Korklisé? Eltévődő írói toll?

Délután a Kanton egy különlegesen szép nő lépdelt előttem. Lassan, kicsit elbizonytalanodva ment, jobbjobban táskával. Mintha segítségre várt volna. Netán frissen érke-

zett, és bámészkodott, esetleg egy lakcímet keresett. Dele-
jező volt párducos járása, az a nesztelen és mégis harsogó
érzékenység, amely elsodorja a telet, és egyszeriben virágba
borítja az út menti hársakat.

Hirtelen áttette baljába a csomagját, majd kurta, sebes
mozdulattal, amelyet én soha nem bírnék megtenni, sza-
baddá vált kezét orrához emelte, és erőteljes fujjintással,
felsőtestével is besegítve, kicsapta orra tartalmát a járdára.
Kis híján elájultam.

Akkor most vajon írjam-e le részletesebben, miféle volt
az a gyönyörű nő? Magyaráz-e valamit, ha közlöm, milyen
physiognómiai jellege volt arcának?

Igen, azt hiszem, igen. Mert azt a nőt már bőre fekete
színe, orrcimpájának sajátos domborulata, mi több, már a
járása („párducos”), és a távolból jószerével érzékelhetetlen
illata is bűnössé tette, hiszen azonnal kiszűrtem, ahogy
megpillantottam; aztán egyetlen téves mozdulat, és lecsap-
tam rá, hogy örökre kiutasítsam a hasonmásomként beren-
dezett világból.

Apácaarc

A Lipcsei Könyvvásáron Kertész Imre estje. Beszélgetés, fel-
olvasás. Végül a publikumé a szó. Egy kosztümös hölgy
azt kérdezi Kertésztől, mi a véleménye az iraki háborúról.
A kérdezett helyett a moderátor szólal meg: nem hiszi,
hogy idevaló ez a kérdés. És ezzel le is zárja az estet, jöhet
a taps, és a találgatás, vajon mit választott volna az író.

Mit is mondhatna ilyenkor? Azt, hogy ellenez minden
háborút. Esetleg azt, hogy nem ismeri igazán a tényeket.
Vagy azt, hogy megöltek ötezer New York-it, várható volt
valamilyen ellencsapás. Sok mindent lehet ilyenkor vála-
szolni, de jobb hallgatni. A regényekből következtetni lehet
a válaszra, ám a válasz semmit nem mond a regényekről.

Amikor a Lipcsei Könyvvásáron magyarok olvastak fel,
mindig megtelt az Európa Kávészó. Már a kezdés előtt sűrű-
södni kezdett a nézősereg. A korábban érkezők beültek,
mondjuk az épp soron lévő katalán felolvasásra, majd
türelmetlenül nézegették az órájukat, mi ez a csúszás.
Szegény katalán, talán azt hitte, miatta jöttek ennyien, bele-
kezdett egy ráadás-novellába, de vesztére, mert azt már
véggképp nem tudta elviselni a türelmetlenebbje, és székét
nyikorgatva fészkelődni kezdett. Kínos pillanatokot éltünk
át. Gondoltam, tesztek egy kört, végigfutok a standok mel-
lett. A Csarnok leginkább galaktikus úrhajóra emlékeztet...
Az út kétezer évig tart, ezért biológiai egyenletek szerint
harmincezer utasra van szükség, hogy elkerüljék a végzetes
betegségeket. Rengeteg könyvet is visznek, többek között
azért, hogy ne unatkozzanak. Ahogy rohanok, a különböző
nyelvek szavai egyetlen mondatná folynak össze. Rohanás
közben értem, ahogy megállok, elfelejtem...

Amikor a hangosbeszélő bemondja, hogy engem keresnek, fénysebességgel száguldok vissza. Én vagyok az újabb magyar, elkezdem a felolvasást. Előtte még odasúgom a moderátornak, hogy a végén ne legyenek közönség-kérdések. Két fehér fityulás apáca is eljött, ott ülnek az első sorban. Semmi nincs az arcukra írva. Vajon mire gondolnak? Mond-e nekik valamit az, amit mondok? Már sajnálom, hogy lemondtam a közönség-kérdéseket. Hátha szólni szeretnének... Az is átfut bennem, hogy esetleg meghívnak vacsorázni. Elmesélik életüket, amely kész regény. Azért jöttek, hogy beavassanak titkaikba. Ám a végén még csak nem is tapsolnak: komoran felállnak, és elmennek. Vajon mit tudtak meg rólam?

Farkas

Három évvel ezelőtt farkokkal született egy berlini kisfiú. A dologra csak most derült fény: a gyerek óvodába ment, és ott mutogatni kezdte farkát, amelyet mozgatni is tud. A szülők továbbra sem hajlandók a műtétre, hiába kapacitálják őket. Az óvó néni azt nyilatkozta, hogy az óvodában teljesen felborult a rend, képtelen munkáját rendesen elvégezni. A gyerekekkel különben minden rendben, jó fej, egytől tízig tud összeadni és kivonni, és nagyon szépen énekel, ami persze a németeknél megszokott talentum. Az óvó néni szerint nem ragaszkodik nagyon a farkához. A szülők viszont hajthatatlanok, és mégiscsak az ő szavuk dönt.

A hírben egyébként az a legérdekesebb, hogy a gyereket Wolfgangnak hívják. Ez persze csak magyarul érdekes. Annak, aki tudja, hogy a Wolfgangot magyarul Farkasnak nevezik. A német Wolfgangnak az ordashoz, a Wolfhoz köze van ugyan, de nincs köze az állat farkához, amelyet Schwanznak mondanak. Nem vádolhatja senki a szülőket, hogy a névadással maguk okozták volna a balvégzetű *nómenesztóment*. Ilyen mélyen a tudat alá csak magyarul tudunk belátni.

Berlinben jól eligazodik, aki magyarul gondolkozik. Nem csupán azért, mert sok szép magyar szóval találkozik (mint például: sparhert, spájz, spórolni, nudli, hokedli, tipli, betli, strand, stég, smucig, kiszühánd), hanem mert a német fogalmak is ismerősek számára. Tudja, mit jelent a „csendóra”, „ildomosság”, „helyettesítő járat”, „üvegviszaváltás”, „szopócuki”, „potyagól”. Vagy vehetjük a közmondásokat is: „aki korán kel, aranyat lel”; „szegény, mint a templom egere”, „három a magyar igazság”... A német is annyi.

Április 13.

Azt mondják, Berlinben az az igazán jó, hogy az is otthonra talál, aki mondjuk szanszkritül gondolkodik. Aki pedig otthonos valahol, az még több otthonosságra vágyik, tehát még több nyelven megtanul. És teremt otthonosság-vágyában másoknak is otthont.

Szép gondolat. Talán mert ez is magyar...

Azt mondja nekem a tegnap Gitti, a hindu lány, hogy a magyar nyelv egy „csoda”. Németül mondja, de azt, hogy „csoda”, magyarul. Kifejti, hogy a magyar sok mindenben hasonlít a szanszkritra. Ez a csoda benne?, kérdezem tőle reménykedően, mint aki a magyar csodára talált újabb bizonyítékot. Nemet int. Akkor miért? Azért, mert amikor azt mondjuk magyarul, hogy „szemben áll valakivel”, akkor ebben a szembenállásban benne van, hogy a tükörképe ott áll a másik szemében. És ha valaki valakinek a szemében a saját szemébe néz, akkor arra már nem fog acsarkodni. „Csoda”, ismétli, és jelentőségteljesen a szemembe néz. Szerényen lesütöm pilláimat.

Berlinbe az idén április 13-án érkezett a tavasz. Bár a tősgyökeres berliniek már a február 27-i napsütésben rövid ujjúra vetkőztek. Tősgyökeres az, aki ingujjra vetkőzik februárban – ilyen meghatározásból oldalanként egy is elég. Enyhe levegő fordul be a nyitott erkélyajtón, pedig lassan éjfél lesz. Tíz percem van még, hogy a máról leírhassam: ma. Ez az írás azért születik, hogy holnap is ma legyen.

Egyszerű napként indult. Igaz, már az elején kiderült, jó helyről rajtolunk. Ugyanis Suvinál reggeliztünk, akinek a neve finnül azt jelenti: nyár. Sajtok, tea, vaníliaszószos almáspite, finn specialitás. Jóllakottan üldögélünk. Szavakat sorolunk, mi magyarul, ő finnül. Különös jelenetbe lépünk be: mintha tízezer évvel ezelőtti éneink búcsúzkodnának valahol a Volga partján, vagy hol.

Később a gyerekek kedvéért elsétáltunk a lakótelepi parasztudvarba, ahol igazi istállótrágyát lehet szagolni. A berlini istállószag épp olyan, mint a homoródalmási. Suví szerint azonban olyan, mint a finn. A szagon, az állatokon kívül a por is valódi. Hat hónap óta először beporosodott a cipőm. A horkolva sziesztázó disznó olja előtt két nyakkendő nagypapa beszélgetett. Akárha nyelvkönyvből léptek volna ki: „Sokat sportol, Bruckner úr? Sajnos nem marad annyi időm sportra, mint szeretném. De azért nyári szabadságom idején mégis vitorlázom, és hét végén, tavasztól őszig szorgalmasan teniszezem a nyugdíjasok sportegyesületében. A téli hónapokban néha vívni, illetve sízni megyek.”

Aztán elfogyott a délelőtt, mint az almáspite. Sőt, a dél-

után is. Az itthoni ebéd már vacsoraként várt ránk. De még nincs vége a napnak!

Este Bartók-zene, Kocsis Zoltánnal: a három zongoraverseny, egymás után. Az utolsó két jegyet sikerült megvennünk. Ha busszal megyünk, és nem metróval, nem jutunk be. Lemondtunk a berlini alkonyat fényeiről, és sebes vakondként célba értünk.

Ismét úgy éreztem magam, mint Suvi reggelijén. Szájpaddásomhoz tapadt a múlt illata. Eleven halként ficánkolt előttem a volt, amit megsárgult dagerrotípiákon láttam. Vagy versben hallottam anyám hangján. Könyvlapokon érintetem. Pedig csak egy zenekar s egy zongorista játszott.

Busszal megyünk haza. Nagy a forgalom, a járdán emberfűrtök. Mintha senki nem akarná, hogy véget érjen ez a nap. Pedig vége. Amikor ezt a mondatot leírom, már jóval elmúlt éjfél. Holnap van.

A rejtély

Kövessünk egy embert, aki böhöm kalapácsot, valóságos pörölyt cipel. Több száz mondatot tudnék írni arról, ahogyan a kalapács nyelét beékelték a vasfejbe... Ha megkérdeznének, miért jobb itt az élet, mint máshol, akkor azt mondanám, mert jobb az élet anyaga. A vas vasabb, a kő keményebb, a cérna tovább tart, a papír vastagabb, a festék véd és takar, a műanyag rugalmasabb. És persze, ettől rosszabb is. Vagyis nem egészen így van. A jó rosszra nem igazi rossz, inkább a jó paródiája.

Mielőtt tovább követnénk a kalapácsos embert, vissza kell ugranom az időben. Két hónappal ezelőtt Salman Domen az egyik Friedrichstraßei galériában megnyitotta tárlatát. Az arasznyi szobrok emberi alakokat ábrázolnak, hófehér, karcsú piederstálon, szemmagasságban kiállítva. Ha közelebbről szemügyre vesszük őket, anyaguk különleges finomsága miniatűr térképeket mintáz a kifaragott arcokra. Mintha több ezer éves mezopotámiai agyagfigurák bukkantak volna fel az idő titokkal teli, átláthatatlan mélyéből.

Aztán elérkezett a leleplezés ideje. A zárónap előtt a művész a *Tagesspiegel*-ben közölte, hogy saját kakájából formázta a szobrokat, ezzel szemléltetve a művészet átalakító erejét. A transzformáció transzcendenciáját, amely elsősorban a matéria metafizikáját jelenti... Az utolsó nap tódultak az emberek, hogy megnyugtassák magukat, csupán tréfa az egész, hírlapi kacsa. Ott tolongtak a kaka-szobrok előtt, a szépség ámulatában. Két héttel meg kellett hosszabbítani a tárlatot.

A kalapácsos ember egy ideig a Friedrichstraße-n cipelte kalapácsát, ám az S-bahn megállónál letért a Pergamon

Múzeum felé. Felzárkóztam, nehogy elveszítsem a járdára kiköltöztetett kávéházi asztalok között. Megéreztem a kalapács különleges acéllillát. Olyan elszántan lépkedtem mögötte, mintha képes volnék megállítani...

Mióta Michelangelo Dávidját egy felbőszült látogató öszszekalapálta, kalapácsos ember a múzeum körül rosszabb ómen egy köröző dögkeselyűnél. Hogy minek is szól az indulat, az többnyire megfogalmazatlan marad. Csupán a düh nyomait lehet dekódolni...

Közben kalapácsos emberünk bekanyarodott a Hackescher Marktra, ahol elég rejtélyesen viselkedett. Hogy mit is csinált, már csak megmondom, ebugattát. A tér közepén beállt a magányos égerfa alá. Az égerfáról esett az eső: megeresztettek egy csapot, és az ágakra szerelt lyukacsos csövekből eleredt a víz. A kalapácsos ember, melle előtt a kalapáccsal, közönyös arccal ázott a fa alatt, a napfényes téren. Valami performansz lehetett... Csupán akkor fedeztem fel, hogy milyen sokan szegődtek a feltűnő járókelő nyomába, amikor már én is ott álltam a parfümillatú esőben.

A Szovjet Gyerek

- Remek volt az ebéd. Hova megyünk (mit csinálunk)?
- Hány óra (van)?
- Tíz perc múlva kettő (kettő óra tíz perc, fél három, háromnegyed kettő).
- Nálam már hét perccel múlt hat óra (most tizenhét óra hét perc az idő).
- Egekre, az én órám áll! Elfelejtettem felhúzni. Tehát még szűken másfél (egy, egy és egynegyed) óránk van egy rövid sétára. Nyolc órára értünk jön a barátunk.
- Úgy van. Menjünk hát. Magaddal hoztad a város (metropolisz, kerület, ország) térképét?
- Talán a legkézenfekvőbb volna megkérdezni egy járókelőt. Az itteni emberek segítőkészek és igen tájékozottak.
- Bocsásson meg, hogy megállítom, én idegen vagyok itt, és nem ismerem ki magam.
- Hova óhajt menni?
- A Szovjet Hősök Emlékművét keressük, azt hallottuk, különösen szép tavasszal (nyáron, ősszel, télen).
- Valóságos szerencse, hogy velem találkoztak, tudniillik magam is oda tartok. Elvihetem önöket a Trabantommal.
- Köszönjük szépen, nagyon kedves. És hogyan van megelégedve a kocsival?
- Nincs okom panaszra. Keveset fogyaszt (kicsi a fogyasztása), az üzemanyag, lévén alacsony oktánszámú, viszonylag nem kerül sokba.
- És mi a helyzet a kocsi technikai berendezésével? Amint látom, a sebességváltó a kormányrúddal van összeépítve. Nem szokatlan ez önnek?
- A sebességváltó kar könnyen kezelhető, ami nem jel-

lemző azokra a népautókra, amelyeknél a sebességváltó közvetlenül a hajtóművel van összekötve. Egyáltalán nem lehet azt mondani, hogy ez a kocsi nem modern. Még mindig az! De már meg is érkeztünk.

– De hiszen egy erdőbe hozott minket! Ön bizonyára félreértett engem.

– Nem, távolról sem. A Szovjet Hősök Emlékműve a két-száz hektáron elterülő Treptowi Erdő közepén található. Látják azt a hatvan méter magas kaput? Ott léphetünk be a körülkerített szoborparkba és a tulajdonképpeni temetőbe.

– Igen, már látom a mauzóleum kupoláját. Festői ez a platánsor (bükk, hárs, nyár). A mai délelőtt számunkra elég megerőltető volt, de úgy tűnik, ez a séta mégiscsak megéri.

– Sajnos most épp tatarozzák a szobrokat, viszont a domborművek és a kilencvenkilenc (huszonnyolc és fél, hetvenhét-egész-hat-tized) méter magas, mesterséges dombra épült mauzóleum megtekinthető.

– A méretek valóban lenyűgözők (utolérhetetlenek, csodálatosak, hihetetlenek)!

– A mauzóleum tetején felállított Szovjet Katona egymaga harminc méter magas. Büszkén mondhatom, hogy egyike századunk (korunk, a század első fele, a huszadik század, a második évezred) legnagyobb műveinek.

– Jól látom, hogy kardot tart kezében? Eddig úgy tudtam, a második világháborúban már nemigen harcoltak karddal.

– Én lelkes ismerője vagyok a művészeteknek. Ezért mondhatom, hogy a művész jelképekben közli velünk mondanivalóját. A katona kardja az oltalom jelképe. Amint bizonyára észrevette, másik karjában egy gyermeket tart. Az életet, a jövőt védelmezi tehát.

– Bocsásson meg, nincs véletlenül papírzsebkendője? Elfelejtettem zsebkendőt hozni magammal.

– Csak ismételni tudom: nagyszerű szobor ez. Az egész fontos, és lenyűgöző nyugalmat áraszt.

– És miféle gyereket szorít magához?

– Nagyon örülök (megörvendeztet engem), hogy ennyire érdeklő önöket művészetünk és történelmünk (kultúránk, tudományunk, tudományos kutatásunk). Szakmám szerint ugyan nyugdíjas géplakatos vagyok, de a történelmet én a bőrömhöz megtanultam. Szívesen felvilágosítom önöket (felvilágosítással szolgálók) bármiről. A munkás, a paraszt, az értelmiségi (a dolgozó értelmiség), egyszerűen: a dolgozó csak akkor tud igazán dolgozni, ha látja, hogy munkájával embertársai javát szolgálja.

– Ó, álljunk meg egy pillanatra! Kérem, magyarázza meg nekem a telefonautomata használatát, illetve azt, hogy orosz vagy német gyerek van a katona karjában?

– Távol áll tőlem ez a beszűkült (káros, elavult) gondolkodás. Itt jelképekről van szó.

– De bocsásson meg, a katona egyértelműen szovjet egyenruhát visel. A köpeny és vállán a jellegzetes tárcsatáras géppuska elárulja (elfedi, hangsúlyozza) kilétét.

– Kérem, parancsoljon, itt a kívánt zsebkendő. Ami pedig kérdését illeti, biztos állíthatom, hogy a szovjet ember német is lehet. A szovjet ember jelkép, nemcsak tegnap (tegnapelőtt, holnapután, két nappal tegnap előtt) volt az. A jelkép örök (szép, mostoha, hideg, napfényes, borús) időkre szól.

– Még egyszer köszönjük szépen a szép kirándulást. Remélem, majd viszonyozhatom szívélyességét a magunk országában (városában, fővárosában, falujában).

– Nagyon köszönöm a meghívást, ha lehetséges, elfogadom. Kérem, adja meg címét, hogy idejében értesíthessem.

Majális

Ember nem tudni élvezet hallgatni, ha akárki úgy beszélík német nyelvt, mint most én magyarulban írok itten. És mégis.

És mégis. Talán azért ennyire megbocsátóak, mert ragyog kint a nap. Szemét dörzsöli az ember, annyi a szín. A fűben kikerics és jácint, kétarasznyival feljebb magyal virágzik. Csupa ritkán látható, védett növényvel telepítették be a parkokat. Vagy ide menekültek? Minden lehetséges. A levegő zöld molekulái a fakó köveket is bevonják, azzal aranyfényvel, amelyet csak zölddel lehet kikeverni. A berlini arany. Úgy tűnik, mindenhova elér a fény ereje, és nem pusztán azok érzik, akik a levegő friss édességében a parkokban sétálnak. Talán csak agyam kicsinyes, valahol lemaradt, téli darabja gondolja, hogy aki eljött, másra számított, és most vagy nincs ereje felállni, vagy betegesen jólnevelt. Meg-megkísért, hogy inkább Márait olvassak fel, azt a részt, amelyben Hölderlint szaval, és közben konyakokat osztogat. „*Ach, wir kennen uns wenig / Den es waltet ein Gott uns.*”

Tanácsos kiválasztani egy arcot. Lehetőleg ne magyar legyen; róla gyanítható, miért ráncolja homlokát (ha van az arcnak homloka). Nem vagyok büszke arcismeretemre, mert a tudás eredete egy helyi értékű napiparancs volt: ismerd fel, ki a román, aztán messzire kerüld el! Száz esetből százszor eltaláltam, kit milyen nyelven kell megszólítani. Téli tudás ez is.

Kíváncsi vagyok, elbeszélésem oda lyukad-e ki, ahová a valóságos események vezettek. Azt mondják, a valóságnál csak az írók kegyetlenebbek, mert fittyet hánynak rá. Szóval oda akarok kilyukadni, hogy kinéztem magamnak egy

berlini arcot, majd bevégezvén felolvasásomat, a nyomába szegődtem. Egyelőre azonban románokról mesélek, holott egyáltalán nem állt szándékomban ilyesmi.

Milyen a berlini arc? Kendőzetlen, készséges, működése egyszerű, de nem földhözragadt. Architektúrájában a városra hasonlít. Az ember igyekszik megérteni ezt az architektúrát, hogy ha majd lejárt az éve, és hazatér, az emlékek elrendezéséhez legyen használható tervrajza.

Az emlékezés munkája persze már ebben az írásban elkezdődik. A csodálkozás óóó!-ja mögött mindig ott állt az élelmes megfigyelő. A megcsodált architektúra szembetűnő attribútuma a múlt. Miféle múlt? Erről majd bővebben kelleme mesélni. Vagy képeket mutogatni. Hiszen jól látható, milyen. Nem valami féken tartott tudatalatti monstrum. Nem valami sötét tenger monstrummá tornyosuló hulláma, amely rossz előérzetekkel, ködös emlékekkel, divatjamúlt eszmékkal dicsőségét keresné. Nem valami monstrum, jól lehet igen nagydarab.

Közben a kiválasztott arc figyelemmel, de mértéktartó semmittevés hallgat. Nyílt arc, de ablakai csukva (igaz, nincs rajtuk függöny). Elképzelem, ha feltárulna, úgy adakozna, mint a nagyon gazdag emberek, akik ráébrednek, feleslegesen gyűjtötték vagyoniukat. Egy hajnali álom hatására mindenüket szétosztják. De nem akar elfogyini: ahogy adják, egyre több lesz.

Magyar hangok mellett megyek el. Cikizik a felolvasót, és találgatják: magyar-e, vagy román? Nem haragszom rájuk. A magyal védett növény.

Kint az utcán több a rendőr, mint máskor. A metróban, az S-bahn megállóiban, az utcasarkokon hatos-nyolcas fűrtökben. Estére mindig kirobban valami nagyszabású verekedés.

Az épp nekilóduló metrószerelvényből a peronra, az irányító üvegfülke ajtaja elé dobnak egy vízzel telt műanyagzacskót, s az pukkanva szétduzzan. Bőrdzseki lány kárörvendőn vigyorog a becsukódó ajtó mögött. A lány társai is vihognak, sunyi, hónaljuk alá dugott tekintettel. A felolvasás tehetetlenségi nyomatékával előkapom könyvemet, aztán görcsösen tartom magam előtt, mintha amulett volna. A görcs oldódik, de megváltozik a szándék. Nem tudom, mi indít, hogy feledjem a kendőzetlen architektúrát, és a rosszarcú lánnyal szálljak le.

A bülowstraßei megálló előtt elhízott, tohonya fiú molotovkocktelt dob a rendőrök közé. A rendőrök ijedten megfutamodnak, aztán visszafordulnak, és rárontanak a tohonyára. Az még diadalmas dobását ünnepli, amikor leteperik a földre. Rugdalózni kezd, a rendőrök karjánál fogva a hátán vonszolják a rohamkocsik felé. A tohonya harap, egy rendőr hátulról átkarolja a nyakát, a tohonya azt ordítja, rekedt, sírós hangon: *Szabad akarok lenni!*

Hirtelen csend lesz az egész téren. A morgás azonban megmarad, mintha drabális, százszorosra nagyított légkalapáccsal törnék valahol a betont. A gyomrom kezd dobogni a szívem helyett, mély hangon rezegve, akár egy ólomharang. A köveket és palackokat dobálók arca kendővel van bekötve, a rendőrök arca előtt gázmaszk és plexiellenző. Isteneknek képzelik magukat, hogy arcukat elfedik? Végre egy borotvált fejű, piros fülbevalós fiú bukkan elém, mintha kinőtt volna a földből. Arcában nincs tekintet. Arra gondolok, *még* nincs. De utána arra, hogy *már*. Amiben az a jó, hogy akkor nem lehet kiindulópont. Végpontja most egy elbeszélésnek.

Kerítés

A boldog szerelem is halállal jár: énhallal. Ha csak tudom, elkerülöm. Persze, hirtelen és ellenállhatatlanul csapdák nyílnak úton-útfélen. Ha az ember tisztában van vele, és messzemenően óvatos, akkor is... Akkor is belezuhan valahányba. Például Dahlemre nem számítottam. Azt hittem, közönséges falumúzeum, semmi más. Aztán gyerekkori illatokkal szegte meg mellkasomban a levegőt, nem beszélve a délibáb valódi képzetéről, a róna szélén lenyugodni készülő nappal, az akácfasorral, a gémeskúttal telehintett tájról... Nagypám Mátyás király utcai háza, és a ház környéke, még a faieperszemek is ott landoltak az aszfaltjárdán, manóarcokra emlékeztető bíbor foltjaikkal. Valahonnan friss kenyérillat száll, és ennyi jótól már a szerelem is átalakul, ősi kolosszusok fénylő alakját veszi fel. Hatalmas, jóságos frajok, az adnivágyás önzetlen mozdulataival bontják ki keblükön a fűzöt, naiv mosolyukkal emelik ki vászoningükből óriásbimbós mellüket. Mi hát a boldog szerelem? Születés.

Hazafelé tartva azt kutatom, hol a határ. Hol van az átmenet sorompója, vagy legyen ideillőbb, az átmenet betonfala a dahlemi falu és a Ku'damm között. Gyalog, majd busszal, aztán ismét gyalog megyek.

A dahlemi farmot villanypásztor őrzi: kihúzott alumíniumsodrony. A csípős drót elég fájdalmas határvonalat húz a tehének és birkák köré. Én viszont semmiféle határvonalat nem találok. Mint ahogy a csapdákat sem fedezem fel idejében. Nincs kerítés, nincs csapda. A szerelem nem állít csapdákat, erre a következtetésre jutok.

De tudom, majd amikor otthon ülök, és ezeket a sorokat

olvasom, a szerelem fájó sóvárgásával gondolok napjaimra. Feszülten igyekszem visszaképzelní magam a berlini utcákra... Már nincsenek utcák. Csak magamat látom, ahogy egy elsuhanó metrókocsiból integetek, áttörhetetlen üvegfalon túlról.

A fej városa

Nem jó, ha az ember szerelmes a napjaiba. Szerelmes költő rossz verseket ír. Tudnék példákat mondani. Emlékszem, volt egy álomszép napom április 13-án, vissza lehet lapozni: rossz lett a vers.

A fejemről kellene írnom, nem a napokról. Belülről bemutatni azt a helyet, ahol ez a város megvan, csakhogy.

Csakhogy nincs csakhogy. Mert itt, amikor képzeletet szól a szám, akkor is igazat beszél. Hadd pontosítsam: amikor otthon, negyedik emeleti szobámból kinéztem, akkor az elém táruoló peremvárosi telepre ráfestődött képzeletem városa. A blokkok tetején ciprusfák nőttek, a sűrke falakat vadszőlő futotta be, és a töredezett betonjárdák helyén puzspáanggal szegélyezett allék kanyarogtak. Évekig nem pucooltam ablakot, mert az üvegre rakódott porfoltok vidáman inspiráltak. Talán a ciprusokkal befásított blokktetők-nél merészebbet is ki tudtam volna ötleni, csakhogy ott volt a csakhogy. Dugdostam képzeletemet, mint ahogy visszamaradt gyereket szoktak bezárni, ha vendég érkezik.

Berlinben képzeletét senki nem rejtegeti. A házakat szőlővel futtatják be, ha arra szottyán kedvük. A szélkakasként forgó manzárd is működik. Valaki elképzeli egy tolotetős állomást, és ezer ember két évig ezen dolgozik. Megszólal a képzelet, és igazság lesz, amit mond. Valaki kitalálja, kellene egy Égimeszelőt építeni, és ezen senki nem nevet, hanem több százan máris a tenyerükbe köpnek, hordják a köveket meg a maltert. Csakhogy.

Ha már nem tudok leszokni a csakhogyozásról, legalább a jelentését hadd cseréljem ki. Legyen belőle: „*mi több*”, kurziválatlanul és idézőjel nélkül.

Csakhoggy, a tegnap az Olimpiai Stadionban jártunk, azaz mivel épp felújítják, nem jutottunk be, ám helyette meg-néztük a közeli temetőt.

Eddig, ha elképzeltem, milyen is az Éden, akkor magam előtt láttam egy kertet, a szokásos díszfákkal, szelíd állatokkal, gyöngyöző forrásaival, tiszta vizű tavával... Ám soha nem mélyedtem bele a kérdésbe, hiszen az a mondás járta, hogy nem jó, ha az embert elragadja képzelete, mert azután nyugtalanul bolyonghat a valóság sivár terepén. Mondani szokás ezt-azt otthon.

Mond az ember ezt-azt. Aztán egyszer csak elsöpör mindent a valóság. Az a temető maga volt az Éden. Nem túlzok. Voltaképpen jobb volt, mint amit képzelni tudtam, mert például a tavacska egy katlan fenekén pihent, így a partjára leereszkedőt háborítatlan csend vette körül.

Milyen legyen egy temető? Azért van a képzelet, hogy ilyen legyen. Berlin a fej városa. Képzeltőbb, mint Vásárhely vagy Kolozsvár. Fejben kidolgozottabb. Egy bizonyos idő után az idegen arra jut: szépészeti szempontokból itt még azt is kitalálták, hogy tavasszal a fák előbb virágozzanak, s csak azután hajtsanak leveleket.

Ah, so!

A legmegbízhatóbb német autó a Porsche. Nincs is statisztikája, annyira ritkán romlik el. Egyszerűen csak a Nagy Elsőnek nevezik. Azért a pénzért, na ja! De a Mercedes is átlagon felüli. Még a 11 éves autóknál sem találtak rozsdát. A C 190-es kormányának volt némi holtjátéka. Az E 280-as kézifékével gondok voltak. A többes szám azt jelenti, hogy ezer 11 éves vizsgált autóból három kéziféke nem működött jól, a többi hibátlan maradt. Az átlag németországi autó egyébként a VW, a 6–7 évesek között a 46. helyen áll (utolsó, 92. a 145-ös Alfa Romeo). A Seat Marbella, a Skoda Favorit és a Renault Clio, Twingo és 21-es szintén leghátul áll. Toyotát, Suzukit, Subarut, Mazdát viszont érdemes vásárolni, olcsók és tartósak. Persze, Romániába csak Euro 3-as autót lehet bevinni. Az Euro 3-as osztályzat a károsanyag-kibocsátást méri, vagyis megmondja, mennyire környezet-szennyező az autó motorja. Na, ja! Egy cigarettázó férfi több károsanyagot fúj a levegőbe, mint egy 10 éves, nem Euro 3-as Mercedes. A Mercedes legyen ennek a történetnek egyik szereplője.

A másik Schmidt úr. Hatvannyolcban még a barikádokon, ma görgő talpú, sziszegő karosszékekben. Nyolcvankilencben még kalapáccsal püfölte a Falat, ma már egy jó nevű bank hitelosztályának vezetője. Persze megőrzött valamit a régi bájból: velem is, másokkal is tegeződik, ami itt nem divat. Joschka Fischer nemzedéke. Joschka a legnépszerűbb német politikus, ősz hajjal, szmokingban is egy kedves pubi maradt.

Schmidt úr meghív családostul vacsorára. És nem vendéglőbe, hanem haza, családja körébe. Ismeri a magyar író-

kat, olvasott Márait és Konrádot is. Áradozik a Balatonról. Plattensee, wisontlatasch, jonapot! Sajnos Erdélyben még nem járt, pedig anyja családjában voltak erdélyi szászok is. A vacsora nagyon egyszerű, ám a tányér, amin eszünk, kisebb vagyont ér. Nem figyelmeztetem a gyerekeket, kiolvasom mozdulataikból, érzik vállukon a súlyt. A házigazdában is van kis feszély, de később kiderül, másnak szól.

Vacsora végeztével ugyanis Schmidt úr fontos bejelentést tesz. Mivel ideje, hogy kicserélje autóját, és mivel tudja, hogy nekünk nincs, viszont venni szeretnénk, elhatározta, hogy olcsón eladja nekünk a sajátját, tulajdonképpen nekünk ajándékozza, de mivel ő elvből nem ajándékoz el soha semmit, hát megszámitaná... és itt mond egy árat, ami ugyan nem semmi, de megfizethető.

Sajnos nem biztos, hogy el tudom fogadni, rebegem.

Meghökken, aztán gyorsan enged az árból ezret. Nagy autó, de kicsi a fogyasztása, teszi hozzá. Az adója a legkisebb...

Én igazán..., pironkodom.

Alig ötéves, százezerben sincs, és garázsban állt. Egy évig még gyári garanciában van. Két hónapos a TÜV-je, vagyis a műszaki vizsgája.

Sajnos nem vihetem haza.

Miért?, kérdezi, és látom szemén, szörnyűségekre gondol.

Túl öreg, felelem. Verejtékezik a homlokom. Mondom az Euro 3-at, az Uniós előírásokat, Románia igyekezetét, hogy.

De hiszen Európában..., értetlenkedik.

Nálunk ez a törvény!, szögezem le.

Ah, so! És kisimult arccal bólogat.

Napfik

Berlinben későn kezdődik a nap. Az élelmiszerboltok 9-kor nyitnak, a másfélék 10-kor. A hivatalok dettó. Egyedül a takarítók kelnek korán. (Vagy fekszenek későn.) Szemben, az irodaházban hajnali 4-kor takarítanak. A szemeteskocsi 7 és 8 között viszi el a szemetet. Pontosabban 7:10-kor jönnek a szerves hulladékos, fekete kukákért, 7:40-kor a zöld és a barna üvegesekért. A papírt csak délután viszik el. 7 és 8 között jár a locsolóautó és a járdát tisztító porszippantó minikocsi is.

A ház épp zajló karbantartási munkálatai fél 9-kor rajtolnak, bár láttam, a munkások már nyolc előtt megérkeznek: a lakók nyugalma miatt csendes előkészületekkel töltik ki az időt (például leterítik a gumiszőnyeget a lépcsőház pádimentumára). Az utcavégi magasvasút felújításának napi penzuma 9-kor indul, de a léglapácsot csak 10-kor állítják munkába. 9-kor érkeznek az utcába az áruszállító kamionok, kedvenceim. Megállnak a parkoló autósor mellett. Bekapcsolják villogóikat. A vezető kiszáll, hátramegy, leereszti a rakodólapot, rááll, felliftezik a raktérig, bemegy, görgős targoncán kiteszít egy ládát, targoncástul leereszkezik a rakodólappal, az árut behúzza a boltba...

A Pestalozzi szerdai piaca 9-kor nyit. A bódészállítók már 8-kor lerakják a bódékat, igény, illetve megrendelés szerint. A piacolók tulajdonképpen csak fél 10 körül kezdenek szállingózni. Ki-ki saját árusával hosszan elbeszélget. Vásárlás után kiülnek a tér valamelyik teraszára, van, aki itt ebédel. Főzni valószínűleg kevesen főznek otthon. A piacon gyümölcsöt vesznek, különleges fűszereket, és persze virágot. Az áruházak egyébként jóval olcsóbbak.

Az Odvas Fog tövében 12 után jelennek meg a Fiúk. Valószínűleg nem tudnak hamarabb elkészülni, még ha korán felkelnek is. Ugyanis az új divat: a *naphaj*. Hogy hogyan készül? A haját megfelelő hosszúságúra kell megnöveszteni, azután tincsenként be kell zselézni a legjobb minőségű zselével (amibe a jobb parkettlakkot is kevernek). A tincsek, miután megszáradnak, úgy ágaskodnak, mintha a nap küllői volnának. Még a festés marad hátra. Indigó a fejbőr-nél, sárga a tincsek hegyén. Vagy csak arany és ezüst. Van, aki kereszt alakban sorakoztatja a tüskéit, van, aki egyetlen vonalba állítja fel őket. Feje ekkor inkább őszállatéra emlékeztet. És épp olyan lassan forgatja.

De hát van idő. Az igazi élet valamikor délután kezdődik. És nem tudni, mikor fejeződik be. A tegnap, csütörtök este 11-kor többen voltak a Ku'dammon, mint délelőtt ugyanebben az órában. Akárha a Napfik szerint járna a Nap.

Egy kérdés

Az történt, hogy a római vonat lekéste a berlini csatlakozást... A müncheni jegyirodában ezen nem csodálkoznak: gépiesen átírják jegyünket a későbbi járatra. Egyébként a római vonat Rómában saját magát is lekéste, ráadásul nem a 9-es vágányról indult, mint ahogy a menetrend jelezte, hanem az 5-ösről. A római *mintha-vonat*. A hálókocsokban van ugyan takaró, de az olyan vékony, hogy a szúnyogok ellen sem véd. Van párna, de keményebb a kőnél. Vannak csapok a toiletten, de megnyitásukhoz nincs elég erő a karban. Vannak ugyan olvasólámpák az ülések fölött, de nincs bennük elég fény az olvasáshoz. Zakatolnak a kerekek, de mintha mégsem forognának.

Ha Berlinből utazol Rómába, az egész Örökváros valamiféle különbségként marad meg benned. Mi a különbség a berlini és a római busz között? A taxisofőrök között? Az aszfalt között? A közlekedési lámpák között? A rendőrök között? A szemeteskukák között? A boltok között? A római por és a berlini por között? A leltározáshoz az éberség jó adagban összegyűlt, nincs egy perc nyugalom. Ha a boltban húszszal fizetsz, tízesből adnak vissza, ha tízessel, ötösből, ez tuti. Ha valami háromba kerül, négyet mondanak, és amikor odanyújtod a négyet, ötöt követelnek rajtad. Ha valami hatig van nyitva, lehet, már ötkor bezár, vagy ha az igazgató nagybátyja érkezik vizitbe, már háromkor (viszont a kapuban lesz fúvószenekar). Ha betérsz egy utcába, kérdés, nem zsákutca-e. Ha megmászol kétszázötven lépcsőfokot, hogy megnézd a templom híres oltárképét, csak a lépcső tetején derül ki, hogy a templom aznap zárva van. Ha leülsz egy padra a Kolosseum árnyékában, hogy

Nyílt vízen

megpihenj, harminc kéregető és hatvan napszemüvegárus fog zaklatni. Ha találsz egy néptelen mellékutcát, motoros rablótól kell válltáskádat védened. Ha pedig belépsz egy vendéglőbe, hagyj fel minden reménnyel.

Mindez persze egyáltalán nem jelenti azt, hogy nem jó Rómában lenni. Rómában lenni jó. Rómában gyönyörűek az emberek. Órákig lehet bámulni őket, nemcsak a nőket. Hallgatni, ahogy beszélnek. Az a kicsit rekedtes, ramazottis hang... Az a kamaszos, mastroiannis orr... Az az olajfekete, cardinalés szem... Az a márványsima, vittis váll... Azok a göndör, lorenzós hajfürtök... Az a lehengető, sophialorenes lendület... Az a dolce vitás élet...

A valódi kérdés valahogy így érdekes: mi az, amit a rendetlen, megbízhatatlan, szemetes, zajos, tökéletlen rómaiak rendtelenségükért, megbízhatatlanságukért, zajosságukért, tökéletlenségükért kapnak cserébe, és mi az, amit a pontos, szótartó, fegyelmezett, tökéletes berliniek pontosságuk, szótartásuk, fegyelmezetségük, tökéletességük miatt elveszítene?

Sokáig húzódoztam a hajókázástól, végül Ferenczel, aki cz-vel írja a nevét, el kellett mennem. És épp amiatt, amiért addig nem tudtam rászáni magam, viszont Ferenczet, aki cz-vel írja a nevét csakis az érdekelte, azért jött Berlinbe. Hogy belelásson, mintegy hátulról, a színpalak mögül nézze meg az építkezést. A készülő Főpályaudvar, amely Európa legnagyobbja lesz. Félttem, irtóztam, idegenkedtem a gödröket látni, a földhegyeket, a kőhalmokat, a vasbetonszerelékeket, az ágaskodó darukat, az acélvázakat, az eget kettészelő pengeéleket. Félttem a kolosszális építőteleptől, ugyanúgy, ahogy a kórháztól...

Amikor áthaladtunk a Kancellária most épülő hídja alatt, amely persze nem is igazi híd, hiszen több ablaka van, mint Vásárhely legmagasabb házának, akkor döbönt belém, mennyire élvezem. Hogy nem riasztó, mert kényelmes a hajó is, és készségesen mutogatnak, magyaráznak, beavatnak, mit miért; megismertetnek a történetével. Eszembe jutott, végül a kórház is marasztaló hely itt. Bár könnyű eset voltam, voltaképpen mindazon átmentem, ami a súlyosabbakra vár, két napig bent kellett maradnom. Mégsem volt riasztó. Jól éreztem magam az állítható ágyban, a rádióadókkal a fülemben, a mozgatható tévékészülékkel, a félóránként hogylétem felől érdeklődő nővérkével, akik valószínűleg egy nemrég lezajlott világszépe versenyen voltak kiválogatva. Na és a kórházkert, a csodás fűvel, a vörös vadszőlővel, a napsugaras horizonttal, a surrogó álmok lugasaival...

Az építkezés terei lélegzethez juttatják az embert, aki nem vész bele a gödrökbe, hanem mintha kirándulna vala-

mely festői fennsíkon vagy szélenincs, mesés kontinensen, suhanó vitorlázógépen. A test lett kiállítva elem, a föld teste, anélkül, hogy a műtét iszonyata sugallta volna a szavakat. A gödrökről is úgy beszélnek, ahogy a testükről.

Burgistól kérdeztem, szentségesnek-e a berliniek. Igen, de nagyjából egy-két szót használnak. A bajorok jobban cifrázzák ugyan, ám ő mindhiába bajor lány, nem tud minket, magyarokat lefőzni. A szótárakat is megnézzük. A németek ritkán utalnak a testre, vagy a test műveleteire. Talán mert kevesebbet lepleznek. Vagy nem volna fantáziájuk? Talán fantáziájukat másra használják.

Ferencz, aki cz-vel írja és építész, nem bír egy helyben maradni, és ahogy a fordulónál kiköt a hajó, kimászik a partra, hogy belülről is megnézzé az elcsúsztatható betonzsalukat. A félórás pihenőt egyedül töltöm a hajón. Pontosabban két asszony ül be elem, az asztalka túlfelére, indulásra várva. Frissen szálltak be, így nem tudják, nem is sejtik, hogy magyar vagyok, akárcsak ők. Nyíltan társalognak tovább.

Először halálesetre gondolok, mert a fiatalabbik szünet nélkül sír, arca szétmaszatolódott. De hamar kiderül, másról van szó. Már sok mindent elpanaszolhatott, most azonban a lényegen a sor. Azt meséli, hogy mi mindennel próbálkozik, mindhiába. Károly keserűvé tette a mézesheteket, és lassan már fél éve tart e keserűség. Hiába minden, hüppögi, és őszintén felzokog. Egészen meghat, szinte megszólalnék. Azt panaszolja, hogy hiába húz tiszta ágyne-műt, Károly most már arra sem indul be. Semmi. Hideg, mint a jég.

Miből gondolod?, kérdezi az idősebbik, akinek ugyanolyan fitos orra, kerek arca van, csak ráncosabb. Az ágyne-mű kevés, teszi hozzá. Próbálkozol nála?

Igen, bólint a lány, próbálkozok.

Hogyan?

Megfogom neki, de hiába.

De hol?, vág közbe a nő, hol fogod meg?

Hát az *ágyúcsövét*, mondja a lány, és papírsebkendőjét könnyes szemére szorítja.

Portugálok

Élt egyszer egy bolond tornatanár Szatmáron, aki azt találta ki, hogy amikor Ceaușescu elvtárs leszáll helikopterével a focipályára, akkor a pálya szélén elhelyezett fedeles kosárból piros, sárga és kék galambok röppennek ki, grandiózus virágcsokrot festve az égboltra. Ötletét nem holmi állatvédelmi aggodalom ásta alá, tudniillik a galambokat olajfestékbe szándékozott mártani, hanem az az agitátorok fejében megfogant ideológikus gyanú, hogy vajon mit lehet kiolvasni a szinkronitásból, ami a haza első emberének landolása, és a madarak szárnyrakelése között jön létre.

Most ennek a tornatanárnak az unokája vendégeskedik nálunk.

Kedves lány, ugyanabba az iskolába jártunk. Érdekes ötlete neki is van, nem is kevés. Hatkor kel, és mivel úgy tartja, hogy a koránkelés az egészség alapfeltétele, és mivel pedagógusi habitusában fölös terjengés mutatkozik, ránk szabta, hogy vele felkeljünk. Nem tűr ellentmondást. A mi nap kis híján kiosztott nekem egy nyaklevest, mert a gyerekeimnek megengedtem, hogy hétig lustálkodjanak.

Aligha lehet csodálkozni, ha mostanában keveset tartózkodom otthon. Ezeket a sorokat is egy Internetkávézóban írom, percenként 10 centes taksával. Alibiként mindig ki kell találnom valami olyat, ami őt elriasztja. Tudniillik szeret szegődni is... Berlinben most aranylól az ég, és a meleg még nem annyira elviselhetetlen, mint augusztusban, amikor a nyár fáradtan lógatja nyelvét a Wannsee vizébe. Vendégünket minden érdekli. Egyedül az irodalom nem. Szokott ugyan tanulmányokat írni, viszont a könyveket ki se nyitja. Szóval, amit eddig a békésen csordogáló berlini

hetek alatt elhanyagoltam, most mentőövként ragadtam meg: irodalmi felolvasásokra járok.

Az este például Pedro Rosa Mendez, portugál író olvasott fel az Einstein kávézó felső emeletén. Kis portugál kolónia verődött össze, azt hiszem, én voltam az egyetlen, aki nyelvében kirítt. De nem nagyon, hiszen meg se szólaltam. Ugyanúgy bólogattam, ahogy ők. Kiderült, a történelmünk is hasonló. Nekik is volt egy igazságos Mátyásuk. Volt mohácsi veszedelmük is. Fociban és irodalomban is jók. Nekik is van Nobel-díjasuk. Ők is elég szétszórtan élnek a világban. Ha azt veszem, a brazilok portugál erdélyieknek is nevezhetők. Vagy fordítva, Portugália Brazília Erdélye. Az erdélyiekhez aztán különösképpen hasonlítanak. Nekik is volt egy diktátoruk, mint nekünk. Aki ugyanolyan bolond volt, mint a mienk. És ők is nosztalgizálnak most. Pedro Rosa Mendez, mintha megérezné rokon lelkületemet, folyton felém néz, nekem mesél. A portugál diktátornál csak azok voltak bolondabbak, akik negyven évig hajbókoltak előtte. A hetvenedik születésnapjára például nemzetiszínrűre festették a galambokat egész Lisszabonban.

Hát igen, tényleg rokonlelkek vagyunk.

Avagy történeteink összeérnek a berlini aranyég alatt.

Szoknya a divat?

- Bocsánat, hogy megszólítom, igazán nem szokásom.
- Csak a kíváncsiság. Megszédülök, s máris szóra nyílik a szám.
- A szoknyám érdekel?
- Miből gondolja? Azaz, gondolod...
- Azt bámultad, nem?
- Kellemes viselet lehet.
- Tudom ajánlani.
- Miért ne!? Talán. Bár nehéz lehet megszokni.
- Mint a rövidnadrág, csak szellősebb.
- Hát éppen ez az, nagyon is szellős...
- Vegyél bugyit alá.
- Az előbb láttam két fiút, ők midit hordtak. Igaz, kicsit úgy néztek ki, mintha az uszodából jönnének, derekukra tekert törülközővel. Délelőtt is találkoztam egy szoknyás férfival. Most születik az új divat?
- Miért volna divat?
- Hol csináltattad?
- Üzletben vettem.
- Ekkora méretben? Legalább 190 magas vagy.
- 193. De ez nem női szoknya. A férfiosztályon árulják.
- Árulják? Akkor mégiscsak divat.
- Beakadt neked ez a szó.
- Eddig nem jártak szoknyában a férfiak, most viszont egyre többen viselik. A tegnap egy, ma négy, holnap tizenhat. Mi ez, ha nem divat?
- Divattervező vagy? Vagy miféle?
- Magyar.
- És ott Magyarban is folyton a divatról szoktatok beszélgetni?

- Ja, nem. Nem is értem, miért foglalkoztat most ennyire.
- Miről dumáltok?
- Arról, hogy megint milyen számszágokat nyilatkozott az egyik író. A másik Nobel-díjat kapott. A harmadik hamarosan meg fog halni tüdőrákban. A negyedik nyílt levélben kéri Pityit és Palkót, hogy béküljenek végre ki. Az ötödik az ellen tiltakozik, hogy fiatalabb kartársa egyik versében a baszás szót használta. A hatodik nem tud fogyókúrázni, mert depressziós. A hetedik ismét kiosztott egy pofont.
- Nálunk is találhatsz komolyabb témákat. Milyen veszélyeket rejt magában a törökök gettósodása... Vagy a sok virágpor... Vagy az amerikaiak kivonulása a gazdaságból...
- Ugye, az a lány, akivel a sorban álltál, a testvéred? Nagyon hasonlít hozzád.
- Én hasonlítok rá. A nővérem.
- A szoknyát ő javasolta?
- Dehogy.
- Mit mondott, amikor észrevette?
- Jól áll.
- És a lányok?
- A csajok? A barátnőm tanácsolta, húzzak szandált, ne cipőt. Jobban passzol.
- Nem foglalkoztat, hogy esetleg transzvesztitának néznek?
- Miért néznének annak? Vagy ha annak néznek, hát annak néznek. Nagyon édesek.
- De te nem vagy az. Vagy?
- Édes? Nem. Te viszont tele vagy előítélettel.
- Csak a szokások rabja...
- Húzz szoknyát, az kiszabadít. Próbáld meg.

Karneval der Kulturen

Suvi meséli, hogy a finnek nem szeretik a hideget. Nem szeretik sem a havat, sem az esőt. Nem szeretik a szünnyugokat. Meséli, hogy egyszer, amikor mínusz 38-at mutatott a hőmérő, kétségbeesetten kérdezte magától, miért is jöttek északra, ahol októbertől májusig tart a tél, a nyár egyetlen hónap, de folyton esik az eső, és ha mégis kisüt a nap, megindulnak a világ legvérszomjasabb szünnyogjai. Miféle bódult ősatyának csüngött nyakában az őskolomp, amely tévútra vezette a finn népet? Hát nem tudtak jobb helyen letelepedni?

Mondom neki, ez a kérdés magyar ajkáról is fel-felröppen. Valószínűleg általános.

Gujst, a holland nemet int. Nem, magyarázza, a hollandok nem foglalkoznak ilyesmivel. Miért is tennék, országuk jelentős részét ők talicskálták oda, ahol van.

A berlinieknél sem ismerős, így Ulrich, és hiába gondolkodik, nem emlékszik, hogy hallotta volna valaha is. Ő különben Kölnben született, de öt éve Berlinben él. Meg van elégedve. Ahol élni lehet, ott lehet jól élni is.

Közben újak vonulnak elénk. Hasalunk a fűben, kekszet rágcásalunk, és úgy bámuljuk a felvonulókat, mintha fantasztikus formájú felhők volnának. A sötétbőrű táncosok között fehérek is vannak. Nem tudom levenni szememet az egyikről. Arca verejtékben úszik, és a rázkódástól szemüvege le-lecsúszik orráról. A dobok ritmusára jobbra-balra dülöngél, közben behajlítja egyik karját, és a másikkal könyökére üt, majd ellenkező ritmusban ugyanezt megismétli (és közben a szemüvegét is tologatja). Szőrös melle is csatakos, pocakja alatt fénylő szélű hurkákban tűródik meg

a bőr. Térdig érő háncsszoknyája előtt sárgával és zölddel hímzett piros kötényke, a lábán fehér sportcipő. Ulrich lelkendezve újságolja, hogy látásból ismeri őt, Konradnak hívják, és az egyik szállodalánc menedzsere. Eddig csak nyakkendőben látta.

Konrad halálos komolysággal ugrál, nem veszi észre inдетető ismerősét. Ha azt mondanám, hogy Berlinben nem láttam boldog embert, ő utolsó érvemtől is megfosztana. Arcán a komolyságon átüt a mélységes boldogság; harsog az elégedettség eksztatikus ékesszólása. A végtelenített újzélandi kengurutáncot járva sasszézik tova.

Aztán érkeznek a következők, akik a ghánai Khunu nevet lejtik. Ezt Luti mondja, mozambiki tagja piknikező társaságunknak. Khunu *ghánaiül* kakast jelent?, kérdezem. Honnan tudod? Megfejtetem a táncból. Nevetünk. Ugyanis nemrég próbáltam elmagyarázni neki, mi is az a pünkösöd, a lángoló nyelvek földreszállásának ünnepe, és hogy mi köze a Kultúrák Karneváljának pünkösöd vasárnapjához. Ez bejött, mondja Luti nevetésének rohamai között. Csengő hangja fel-felcsap, teste hátrahanyatlik, de nem súlyosan, hiszen éppen hogy egyre könnyebbnek tűnik, már-már pihéként fölroppen, föl, a kifürkészhetetlen kék égbe.

Kotló

Németül a kánikula jelzője nem *kalászerlelő*, hanem *tojáskotló*. Ám a tojáskotló meglegre is ugyanaz a gyógyír, mint a magyarban: *strand*. Szerencsére Berlinben sokfelé lehet lubickolni. Tíz perc bicikliút, és a Hallensee-re értünk. Északi partján ingyenes a strand. A gyerekeim kicsit vonakodnak tőle, mert *nudlisták* is vannak, akiknek persze lóg a nudlijuk. Mutatom nekik a fel-felszökkenő halakat, és a halakra vadászó kacsákat, azok is meztelenek, vagyis, ágyékom termékei, ilyen a természet! Bólogatnak, ám láthatóan nem figyelnek rám. Ha már *biccefrájuk* van, vagyis a forróság miatt hazaengedik őket az utolsó órákról, máris úsznának egyet, ahelyett hogy örök tanárukat hallgatnák. Én viszont szívesen bölcselek még a jelenségben rejlő tanulságok fölött. B. Á. mesélte alapvető berlini élményét: megérkezése napján kísétált a Hallensee partjára, mert itt lakott a közelben (Storkwinkel), talán augusztus végére járt, de az időjárás októbert mutatott, és egyszer csak látja, hogy a tóból egy meztelen, alakját és járását tekintve nyolcvan fölötti néni sántikál ki, majd eltűnik a ködbe vesző bokrok között.

Igen, a németek legendásan könnyen letolják magukról a bugyit. Láttuk, a nagyszájú olaszoknál sokkal körülményesebb a dolog. Az ostiai lédón sehol semmi topless. Talán a németek kendőzetlenségére is gondol Thomas Mann, amikor a Doktor Faustusban naivitásról beszél. A naivitás fogalma a németben nem esik annyira közel az ártatlansághoz, mint a magyarban. A berliniek naivitása semmiképp nem magyar naivitás. Inkább célszerűség. A hazudozást, a sunyizást, a csavaros észjárást valószínűleg felesleges kité-

rőnek, fárasztó tehernek érzik. Hát nem egyszerűbb, kényelmesebb azt mondani, ami van?! Ha megkérdem valakitől, portékájának nincs-e rejtett hibája, igazat válaszol. Ha a rendőr azt mondja, 70-essel mentem, akkor az annyi, és nem azért mondja, mert kólát szeretne vinni a gyerekeinek. Hazugság is van persze, de ha egyszer kiderült, hogy az, tovább nem mondják igazságnak. A politikusok itt is megmegettévednek, de ha számon kérik rajtuk, nem bizonygatják, hogy a nép javát akarták, nem a magukét. Nemrég egy tengerparti tévériportban a kormányon lévő párt egyik politikusa ádámkosztümben nyilatkozott a tévének az Agenda 2010-ről, vagyis a Schröder-csomagról. Láttam rajta, nem hazudik, májusban tényleg kevesebb volt a munkanélküli, mint áprilisban. Amikor már csak a feje volt a képernyőn, akkor is hittem neki. Egyébként, elemezve a jelenséget, annak oka, hogy a berliniek ilyen sallangmentesen levetkőznek, nem a méretek önhitt kábulatában történik. Nem, a berliniek abszolút méretekben sem kivagyiak. Ott nudlizott a politikus a képernyőn, és szépen, szerényen elmagyarázott mindent.

A gyerekek, mint valami fürdőruhás kacsák, önfelédten pancsikolnak. Én felesleges díszletként ráfekszem a vízre, majd néhány csapás után hátamra fordulok. Hunyorogva bámulom a felhőket, amint a képzeletemben kikotlott lények alakját magukra öltve, a látvány kíméletlenségével úsznak tova.

Kaland

Nem tudom, min vesztek össze, arra figyelek fel, hogy kiáltoznak. Az egyik a menethez tartozik, a másik utcai járőkelő lehet. Talán nem tudott átmenni a túloldalra, siet, és emiatt bosszús. Szidja, mit szidja, átkozza és szapulja a felvonulót.

Reggel megnéztem a naptáromban: az unitáriusoknál Lvente és Irén napja. Berlinben viszont Christopher's Street Day. Szivárványos zászlók a szélben, szivárványos ruhák és ruhátlanságok. A Ku'dammtól a Brandenburgi Kapuig férfiak és nők parádéznek. A nemek kérdése persze egyáltalán nincs tisztázva: férfinők és nőférfiak, archaikus összevisszaságban, anyaméhből hozott emlékekkel. Kimondott és kimondatlan szavak a mondat keletkezése előtti időkből. Beszéd előtti állapotok, már csak azért is, mert dübörög a zene, szétfoszlik minden szó. És akkor ezek itt ketten, méternyire tőlem, túlordítanak mindent.

A járőkelő valahonnan nagyon ismerős, tán a közeli görög vendéglő tulajdonosa lehet. Nem görög, hanem török, a Sparral szemben nemrég megnyílt zöldségboltból? Azt ordítózza, már az egész utcának, a világnak, hogy elege van ezekből az istentelenekből, folyton az eszüket csinálják, riszálják itt magukat, ahelyett, hogy dolgoznának. És mondanójába szövi a gyerekeit, akiket ő nem győz erkölcsös életre és szorgos munkára nevelni.

Hát persze, rikácsolja a másik, aki római lánynak van öltözve, tudom, mert ismerem a jelmezét az áruházak polcairól (*Römisches Mädchen* a termék neve). Hát persze, hiába neveli őket, hiszen magát látják otthon, maga a példaképük!

Én nem szoktam kurválkodni, nekem egészséges gyerekeim vannak, én csináltam őket, ordítja a görög vagy török. A hangerőt egyre fokozza, magasra csapnak szavai a dübörgő hullámok között, csakhogy annyira bevadul, hogy érthetlenné torzulnak. A római lány sem érti, illetve nem is érdekli, mit mond, szabadulna már, menne tovább. De azért szeretné, ha övé lenne az utolsó szó. Egyszerre kibálnak, egymás arcába.

A tulaj csápolni kezd. Kövér karja hatalmas lendülettel, cséphadaróként kavargó a levegőben. Talán megüti, villan belém. Rosszat sejtve arrébb lépek, de nem bírok elfordulni, lenyűgözve bámulom az indulattól gőzölgő arcokat.

Ekkor odalép egy nő, és belekarolva a felvonulóba, valamit a fülébe súg. Az megenyhül, és bólogatni kezd. A nő rámosolyog a görögre-törökre, és ettől a mosolytól annak is szava szeglik. Mit szeglik?! Szeme fennakad, és megtelik sosem volt ragyogással. A nő (ismerem őt, néha együtt vásárolunk a pékségben, egyszer láttam nadrágban és borostásan) látva a hatást, tetőzi a varázst, csábító mosoly szárnyain küld a vendéglős vagy zöldséges felé egy bűgő hangú *Aufwiedersehent*. És ezzel egyidőben kezet nyújt, vélhetőleg nevét mondja, ami nem hallható, ezért közelebb hajol, és a tulaj fülébe suttogja. A tulaj elvörösödik, látom, ahogy a vörösség a feje búbjáról lefut a nyakára, majd be az inge alá.

Valami történt vele. Csak áll ott, maga sem érti a helyzetet. Bámul a távozó, bizonytalanul tipegő nő után. Arcán halomnyi érzés kavargó, miközben mozdulatlan mindene. De belülről átvilágítja az új szenvedély, és a fények játéka kívülről is nyomon követhető. Kész film. Kész szerelem. Ha akarná sem takargathatja.

Felhők

Zsenialitásom önhitt biztonságával célzom meg az egyiket, és hopp! elrugaszodom a mellvédről. Amíg elérem, azon medítálok, miképpen tudnám leírni a felhőlovaglás elképzelt élményét, hogy minél hitelesebb legyek. Aquinói Szent Tamás óta az emberek nem hisznek a metaforának, mert az hazugságokat tud igen kellemes modorban elhitetni az olvasókkal. A defectus veritatisnak nevezett tünet kéjesen körülbéklyózza a költői ihlet járványoktól megviselt testét. Félre a képekkel, kéjekkel és béklyókkal! A tudomány délceg érveivel, a metaforát messzire elkerülve kell leírnom egy jelenséget, amelyet a költészet nyári szárnyrakapása indít el bennem. Szent Tamás óta csak a tudós költőket, a poéta doktusokat becsülik.

Szárnyalásom oka, hogy Szentivánéj köszöntött ránk: az órák szerint már éjszaka van, az érzékek azonban lepöckölik a mutatókat: napfény ragyog a tetőkön. Éjfél előtt egy órával még világos az ég, alig négy óra múlva pedig újra világosodni kezd. Az éj kísértetei az álmok jelmezében körülöttünk kóricálnak. Négy óra ma a berlini éj, édes és zaklatott. Mocsarak hajdani emlékétől lázas látomások, szénporos, verejtékes nekifeszülések, miazmás, kollaboráns és deviáns szenvedélyek szövik az ezüst kulisszákat. A mérhetetlen gazdagság deklasszált lebujai helyett most városszerte csorog a vidámság nevető anyaga, az architektúra belsejéből árad a derű. Most töltik fel a fénytárolókat, atombiztos ciszternákat. A berliniek a színekben keresik a boldogságot. Berlini kék. Berlini arany. Berlini zöld. Berlini felhők. És jól tudják, hogy a szín: rezgésszám és korpuszkula!

Szárnyalásom másik oka, hogy csekély összeg ellenében sikerült feljutnom a Dóm kupolájába, némiképpen kárpótolva magamat a kudarcért, amely a Reichstag előtt ért. Egyórás sorállás után úgy döntöttem, hogy elmenekülök. Kiálltam a sorból, amit a mögöttem időközben felgyűlt társaság inkább értetlenkedő rosszallással, mintsem a váratlan előrejutástól repesők mosolyával fogadott. Hát feladom? Hát nincs bennem kitartás? Hát nem érdekel, hogyan ülészik a szövetségi parlament? Ma épp külföldi delegátus látogatja meg... És valóban, már a Dóm kupolájából látom a hosszú konvojt, amint hatvanhat motorosrendőr avantgárdja vezeti Tegel felé. Ilyet eddig csak tévében láttam; néhány napja, amikor John F. Kennedyt mutatták, aki negyven éve látogatott Nyugat-Berlinbe, majd híres beszédeben azt mondta, „I am a Berliner!”, vagyis berlini vagyok. A „berliner” Berlinben a fánk neve, és alighanem szintén illik a pufókarcú, vereshajú szépfüükra.

Szárnyalásom harmadik oka a felhő alakja. A felhő ugyanis egy haláli Mercedes kecses áramvonalait rajzolja ki. Igen, a berlini felhők többnyire Mercedes alakúak, a jellegzetes barbipapa-alakú („hüphüphü, barbatrűkk!”) lámpájukkal. Az E 220 CDI Elegance! Nem véletlen, hogy a berlini felhők sebesebbek az otthoniaknál, vagy ha nem is sebesebbek, hamarabb felgyorsulnak szádra. Így szárnyalásom is valamiképpen más, mint otthon, amikor negyedik emeleti szobámból célzom meg zsenialitásom önhitt biztonságával a lomha őszi felhőket, és a depresszió tohonya reménykedésével szállok el Kelet felé.

Szárnyalásomnak van negyedik oka is, sőt több. De itt most csupán hármát tártam fel.

Berlini játszóterünk

Legelőször nem is értettem, mit akar. *Mit?*, kérdeztem zavartan. Mitspielen, felelte. Gyerekeim buzgón tolmácsoltak, ha netán nem érteném: velünk akar játszani. De hát miért vándorol át a másik asztaltól, miért hagyja ott a társát? Mi hárman jól megvagyunk, köszönjük, nem akarunk veled játszani, mondtam neki. És széles, önzetlen mozdulattal intettem társa felé, aki elárvultan várja vissza. Kein Problem, mondta, és elment.

Somolyogva kérdeztem a háta mögött, ebbe meg mi ütött. Az enyéim erre elmesélték, hogy már megszokták. Rudi, mert a nevét is tudják, mindig átjön, ha ketten játszanak, akkor is. Ez a mániája, gondoltam. De másnap egy másik fiú szeretett volna beállni közénk, akinek ráadásul ütője sem volt. *Mitspielen?* Hiszen ütőd sincsen, kerestem valamilyen ésszerű és látható kifogást. Majd játszik a tenyerével, felelte magától értetődően, és az volt az arcára írva, hogy hiszen a játék a lényeg, nem az ütő, miért értetlenkedem annyit.

Elküldtem, mire most már a gyerekeim is nekem estek, ne csodálkozzam úgy, ez itt így szokás, az iskolában is ezt csinálják folyton, ha valaki megjelenik, akkor odamennek elé, köszönnek, igen, olyan ez, mint egy szertartásosan hosszadalmas köszönés, jelzik, hogy szívesen látják, befogadják az érkezőt, azon túl pedig kíváncsiak is, mit tud, hogyan játszik, mi van a fejében. Amikor nélkülem, kettesben pingpongoznak, akkor is átállnak hozzájuk a szomszéd asztaltól, ütögetnek öt-tíz percet, aztán visszamennek, ennyi, ne essem úgy kétségbe, játék ez.

Ütögettük hármásban a labdát, én meg közben elgon-

dolkoztam, mint valami közösségi költő: miféle tanulsága van e jelenetnek a jelenre nézve. Gondoltam ezt-azt, még Habermas–Derrida keménymagos, mozdonyos identitása is benne volt. De nem akarok ebbe belebonyolódni, rosszabbnak lenni a rossz költőnél, aki kinéz az ablakon, meglátja a sárguló faleveleket, és rögtön a halál elkerülhetlenségéről versel, netán arról, hogy jön a betakarítás, és most kiderül, melyik brigád kapált a legserényebben. Nem mintha minden ablakon kinézős költő rossz verseket írna. Játék ez.

Vissza a Kneesebeck utcai játszóterünkre. Már architektúrája is igazi berlini architektúra, fantázia és szabadság ötvözet: bármi elképzelhető, és ami elképzelhető, azt meg is lehet csinálni. Ebben az architektúrában sugárzóan benne van a város szelleme, a merészségében, olykor a szemtelenségig vitt egoizmusában, amely rögtön vonzóvá is teszi magát, ráadásul megmutatja az utakat és a lehetőségeket, és másokat is maga köré gyűjtve, elhagyja szolipszizmusát. Játék ez.

Berlin valóban a fej városa. Itt van például a világ legismertebb feje, és az ő különös esete: a megtestesülése. Ezentúl, ha Berlinről kérdeznék, mindig el fogom mesélni, mert ez is csak itt történhetett meg, és mert van magyar vonatkozása is, ugyanis két fiatal pesti szobrász szerepel benne, akik egyébként a Kis Varsó nevet vették fel, meg a kurátor is magyar, bár azt, amit szerepe szerint ő csinál, nem tudom magyarul megnevezni, talán „szépészeti gondnok”-nak mondhatnám, aki általában megszervezi az egész, jóllehet a szervezés ebben az esetben keveset mond, mert valóságos hadműveletről volt itt szó, amit ugye nem szerveznek, hanem elindítanak, aztán lesz, ahogy lesz.

Elképzelni sem könnyű, ki mindenkivel kellett egyeztet-

ni. Először is a Nefertiti-fejet őrző Múzeum igazgatójával, aztán a Múzeum értékeit biztosító Társasággal, aztán több állam kulturális tárcájával, aztán technikai szakemberekkel, újságokkal, nyomdákkal, na és persze támogatókkal, kiállítás-szervezőkkel, menedzserekkel. Az ötlet tényleg hihetetlen: két fiatal, szinte még ismeretlen szobrász (Varsóból is a kisebb) bronzból kiönti Nefertiti testét, és ez még semmi, mert ezt a szobortestet bevihetik a múzeumba, odaállíthatják a világ „legismertebb szobra” mellé, sőt a csodálatos főt három órára rá is tehetik.... Igen, kikapcsolják a riasztókat, a fejről leveszik a golyóálló üvegkalitkát, a múzeumigazgató hófehér kesztyűt húz, aztán immár egyedül saját izmaiban és idegeiben bízva, leemeli a tartóemelőnyről a fejet, és ráteszi a testre: test és fej három órára egyesül. Igen, ilyet máshol talán nem is lehetne megcsinálni.

Berlinben azonban megtörtént. Játék ez.

Látom a képeken, az idős úr, a Múzeum igazgatójának arcán mennyi feszültség, esdekléssel teli figyelem, ugyanakkor áhítat és imádat is: hát, igen, ez végül is életének egyik ritka pillanata lett, amit még nem is sejtett akkor, amikor a kamaszos ötletre rábólintott. Akkor még csak az volt benne, hogy a projekt valóban tetszetős, fölöttébb szellemes, és mondanivalója is közérthető, miközben egyetemes is, sokrétű, szerteágazó és modern, gondolta felnőtt komolysággal, hiszen a mai ember életének és gondolatvilágának bonyolult szerkezetű terében gravitál.

Létrejött tehát a dolog, a Velencei Biennálén kiállították a bronztestet, amely olyan, amilyen a törekény, sokat szenvedett asszony teste lehetett; mellette ott vannak a fotók az egyesülésről, a pillanat rögzülése, amikor fej és test találkozott. A soha és a lehet, a képtelen és a jelentkező döbbenet, a képzelet és a rebellió, a titok és a kézzelfogható, a

való és a virtuális találkozása... Ennek a fejnek soha nem volt teste, ez mintának készült: a szépség mintájának. Most akkor általa tényleg formát kapott a transzcendens... Micsoda szó: a szépség megtestesülése. De az is jó, hogy: a fejé. Sokféle képzelet egyesül, sokféle idő és tér kapcsolódik össze, Egyiptom és az egyiptomi kultúrát is történetébe foglaló Európa, a réges régi idő és a mai nap, Nyugat és Kelet, Dél és Észak, még talán Habermas és Derrida is, mert identitásunk mai igenei és nemei is testet nyernek e mai alkotásban.

Játék ez. Világos, nem mindenki érti. Igaz, nem berlini, hanem bajor napilapban óg-móg a kritikus, hogy micsoda vakmerő és üres performansz, meg hogy leejthette volna!!! Olvasom a cikket, rosszabb, mint amire számítottam. Semmit nem értett, vagyis félreértett, ami rosszabb a semminél. Hogy miért nem lehetett másolatot használni, illetve, micsoda dolog, hogy bronz, hiszen Egyiptomban nem is használtak bronzot, még csak szimbolikus egyesítésről sem beszélhetünk. Mondom, félreérti. Hát éppen ez a lényeg: a megtestesülés lehetetlen, ami csak akkor látszik, ha megkísérlik...

Azt mondják, hogy a bajor észjárás közelebb áll a magyarhoz, mint a berlini. Hát akkor most ki kit ért jobban, és kit nem?

Játék ez. És ha van válasz, akkor nyilván a kíváncsiság terel minket, akár akaratunk ellenére, akár tudatunkon kívül is a megértés játszóterei felé.

Alkony

Barbara Richternek

Forgách András húsz évvel ezelőtt született elbeszélését olvasom. Az elbeszélés ugyanabban a lakásban játszódik, ahol most én lakom. Uhlandstraße, félúton a magasvasút és a Mercedes-szalón, a Cinema Paris és a Paris Bar között. Eddig minden stimmel, csupán a Mercedes helyére költözött BMW-szalón.

A lépcsőházban a gránit és a márvány maradt, a faragott lépcsőkortlát is. Hiányzik viszont a tükör, kutatom, merre lehetett. Talán a gránitfalakon? Az első bekezdés legfontosabb változása azonban az, hogy megszűnt Nyugat-Berlin. Amitől a szavak kicsit másképp csengenek.

Az üveges könyvszekrény ma is megvan. Polcain viszont nem filozófiai művek sorakoznak. Tucatnyi spanyol könyv az aljában: idők hordaléka. A középső polcon nem túl értékes, ráadásul hiányos teáskészlet. Ellenben neonégő rejtett fénye világítja meg, új beüzemeltetés. A nappaliból hiányzik a majonézszínű pianínó, és nincs az erkély fölött kihúzható ponyvatető. Ám a sarokban, a falnak támasztva még megvan a megbarnult fenyőfaváza.

Az elbeszélés egyik központi helye a fürdő. A kád fölött nincsenek sárgaréz csapok. Minden csupa nikkell. A csapok nem roppant méretűek, hanem kicsik. Mégis bonyolult trükkökre képesek. A kádba zuhanyozófüggöny lóg, idegesítő tartozék, ha az ember fürödni akar. A kád sincs a mosdókagyló mellett, vagyis a kádban ülő nem tudná a vízbe ráncigálni a kagyló előtt borotválkozót. Egyébként se szokott senki borotválkozni.

A dolgozószobában ugyanaz a monumentális íróasztal. A monumentális szó használata indokolt. A két süppeteg fotel helyén illetlenül keszeg IKEA-fotelek. A Kurfürstendamm felől behallatszik az autók túlkölése. Azóta is túlkölnek.

Elindulunk az elbeszélés másik központi helyszínére. A padló ma is recseg. A szobák száma mintha eggyel kevesebb volna. Bár sokféle útvonalon célba lehet érni, és akkor stimmel az is.

Megérkeztünk. Nincs falba süllyesztett álkandalló, sem selyemtapéta, a stukkózott mennyezeten már stukkó sincs, nemhogy Ovidius-jelenet. Letaglózó sivárság. De lehet, csak a képzelet hiányzik, amely húsz évvel ezelőtt az akkori falra festette „a sötétséget átszövő naiv bujaságot”.

Másfajta képzelet bolyong a lakásban. Ez igaz, de már elindult a húsz évvel ezelőtti nyomába. És mégiscsak megpillantja az álkandallót és a mennyezetet burkoló festményt. Ovidiust és az oroszlánokat. A szőnyegen fekvő Alkibiádészt, mezítláb, frakkban, lehunyt szemmel. A perzsa mintáit. A húsz évvel ezelőtti alkonyt Berlinben.

Love parade

Berlin, ha jól meggondoljuk, alkalmatlan helyszín. A karnevál eredendően a pucér húsról szól, a lecsupaszított bőrről, a kitágult pórusokról, az izmok kiolvadásáról, az elfojtott sóhajok kiordításáról. A hő mitikus erejéről. Rio, az igen, éghajlata karneváli, Berlinben viszont kiszámíthatatlan a nyár, de többnyire hűvös. Télben Berlin enyhébb, mint mondjuk a legmelegebb magyar város, Pécs, nyárban viszont hűvösebb, mint Stockholm.

Persze, a berliniek nem sokat morfondíroznak az ilyesmin. Lassan, de megállíthatatlanul hömpölyög a tömeg szombat reggeltől késő estig. Mint valami gigantikus sugárhajtómű, olyan hangerővel süvitenek, dübörögnek a kamionokra szerelt hangszórók. A berlini karnevál a hangerőről szól. De a hangtól valóban felforrósodik az anyag, beindul átváltozása, azaz itt már többről van szó: sajátos megtestesülésről. Én csupán öt percet töltöttem az út szélén, de a gyomrom és a tüdőm máris helyet cserélt, a többi, kevésbé jelentős szervemről nem is beszélve. Azok, akik a teherautókon állnak, vagy a felvonuló menetben sodródnak, valószínűleg már egy vadonatúj anatómiában parádéznek, jöllehet úgy néznek ki, mintha egészben volnának.

Engem leginkább az érdekelt, hogy ebben az unifikált örületben (hiszen minden örület az egyetlen, mert nevenincs káosz mintáját követi) vajon tud-e érvényesülni a sokszínűséget kinyilatkoztató *genius loci*, a hely szelleme. Nos, négyféle lóbálót figyeltem meg. Az egyik a karjait lóbálja, előrenyúlva csápol, jobbal, ballal ellentétes ritmusban, akárha bemelegítő tornamutatványokat végezne. A másik a fejét dobálja le s fel, ezt körzésekkel szakítva meg,

ami (nekem úgy tűnt) mintha a meglazult fej visszacsavározására szolgálna. A harmadik a dudáit lóbálja; tehát értelemszerűen ebbe a kategóriába csak a dudások tartoznak, számukat tekintve azonban nincsenek kevesen, bár nyíltan meg kell mondanom, láttam műdudásokat is. Abban bizonytalan vagyok, hogy a negyedik típust nem a harmadik altípusaként kellene-e besorolni, ugyanis ez nem dudáit, hanem bizonyos fogalompárok szerint a dudának megfelelő férfiaságát lóbálja. De hát, ha példával élnek, ott van a jin-jang ábra, ami egy, ám a jin és a jang külön-külön létező. A különbség viszont a lóbálás stílusában egetverő: míg a dudák leplezetlenül pancsikolnak a hűvöskés léghőben, addig a kicsodák kis testhezálló rongyocskába, amolyan férfítangába vannak beburkolva, fázós babaként.

Végül is parádé ez, nem cél a lelepleződés. Senkinek semmi célja nincs. De nem is céltalan. Megmutatja új jelmezét, lélegzetállító frizuráját, napfényes koztümjét. Parádézik, ennyi az egész.

Estére aztán elered az eső. Messzemenően kiváló éghajlat ez a berlini. A kukásautók is dolgoznak, a szemetesek is söpörnek, de az igazi nagytakarítást az eső végzi el. Meg a vasárnapi hideg, amely kiűzi a bokrok alól a hétalvókat. Másképp hetekig bűzlene a Tiergarten, így azonban már hétfőn kimehetünk ismét, élvezni a csendet, a jó levegőt, a Spree illatát, a nyulakat, a mókusokat, a tavak tetején táncoló szitakötőket.

És ma, hétfő reggel, melegen süt a nap.

Hunyorgó arcok

Meleg volt ma, az utcákon alig jártak. Prímán lehet ilyenkor kerekezni. Persze, a meleg miatt a kerékpáros is inkább a parkok fái alá húzódik. Ott már többen vannak, heverészenek a fűben, az aktívabbak röplabdáznak. A nyulas bokor mellett, ott, ahol az ismerős nyúl család lakik, anya öt kicsinyével, akik közül a legnagyobb már olyan bátor, hogy egyszer a hajunkat is megkóstolta, lány napozik melltartó nélkül. A csatorna túlsópartján a sárga biciklis szunyókál, ahogy mindig vasárnap délelőttöként. A vasárnap délelőtti alvó, így emlegetjük. A rohangáló kutyák bele-beleszagolnak arcába, amitől felébred, és mulatságos grimaszokkal ül föl. A Lichtensteini Követség melletti tó partján szerelmespár fekszik mozdulatlanul összefonódva. Át a széles Hofjägerallén, aztán ismét be a fák alá, el a Filharmóniáig. Forrón tűz a nap. A Marlene Dietrich tér szökőkútjai, vizesárkai, vizesései, tavai, nádasai partján ennek ellenére kevesen ülnek. Ketten a lábukat vízbe lógatva olvasnak, mindketten ugyanazt, az új Harry Pottert. A Bal utca és a Jobb utca közötti téren óriási lengőhinták sorakoznak, legalább húsz méter hosszú acélcsövek, gigantikus ormányok, forrószagot lehelnek ránk. Be kell valami árnyas helyre menekülni, mondjuk a Gropius Házba, ahol épp azték kiállítás látható. Az aztékok a hegyek hűvösét szerették, emlékeztüknek is az dukál. Jégbe hűtött levegő: három óra elröpül, mint a pinyó, vagy inkább mint a kondorsas. Aki megéhezik, a múzeumkertben ehet egy spárgaszószos palacsintát, vagy rendelhet egy családi tálat, akkora adag nudlival, hogy avval nem is tudom hányan jóllaknának. Ez még a régi porosz családi modelltől van méretezve, a Katonakirály

családjára, ahol ugye tizenöt gyerekszáj tátogott. A kiállítás nagy tanulsága egyébként az, hogy el kell utazni Mexikóba. És lám, lent a ruhatár mellett akár meg is rendelhetjük a Mexikóba szóló repülőjegyet, tíz fő felett kecsegtető kedvezményrel. A Katonakirálynak egészen megérné. Számolgatni kezdjük a pénzünket, jut-e még kólára. Mire kikeveredünk, már kellemesen hűvös van. Lehet még egyet sétálni. Az egykori Gestapo-épület pincéjét kiásták a nyolcvanas években (akkoriban Nyugat-Berlin volt itt), és megrázó kiállítást rendeztek be. Az innenső oldalon vagyunk, két méterre a világokat elválasztó Faltól. A túloldalon, az egykori Kelet-Berlin szélén, a Gestapóra mintegy ráépülve állt a Stasi palota, ma a Pénzügyminisztérium lakik benne. Fényképezni is lehet nyugodtan, az őt az üvegfülkéből készségesen kimosolyog. Csak a régi reflexek miatt rándul össze az ember, hogy talán mindjárt kiszalad, és elveszi a gépét. A pokolnak már csak az emlékei működnek. A Gestapo pincéibe huszonkét lépcső visz le. Számokba kapaszkodunk. Az igazi pokol '33-ban kezdődött. Megrázó képek a csempézett falakon. Dietrich Bonhoeffer tiszta tekintetű portréja! Nem messze tőle két tizenéves gyerek képe. Messziről felismerem őket. Az arcuk annyira... Jellegzetesen magyar arc, ismerem, tudom. Magyar gyerekarca. És igen, olvasom a kép aláírását: magyarországi zsidó gyerekek az auschwitz-i válogatás előtt. Ártatlan otthontalansággal néznek az egykori fényképezőgépbe. A gyerekeim szoktak így a napba hunyorogni, amikor nem tudják eldönteni, merre menjenek.

Néha

Burgisnak

Néha azt gondolom, magamat kellene a lámpaoszlophoz láncolnom, nem a biciklimet. Aztán elveszíteni a kulcsot.

Néha csupán azért sétálok ki reggel kilenckor a Kantstraße sarkára, hogy végignézzem, miként hozzák ki a Paris Bar székpárnáit, igazítják a székekre. Néha azért megyek be este nyolckor a Ku'damm Karrée-ba, hogy meglessem az Elle kirakatában a ruhák szegélyét hason csúszva elrendező eladót.

Néha csak azért vacsorázom, hogy elmehessek ejtődni (BMW-szalon, Ku'damm, Bleibtreustraße, Savignyplatz, Steinplatz, Uhlandstraße). A lámpás régiségüzlet előtt hosszan nézelődöm, megint kiválasztom kedvenc kígyótalpas lámpámat.

Néha levelet is azért írok, hogy elfussak a postára, és bélyeget vegyek az automatából. A posta a Goethestraße-ban van, a Goethestraße a Steinplatzba torkollik. Vajon ez a tér Charlotte von Steinről kapta a nevét? Néha azt gondolom: igen.

Néha csupán azért ugrom el Schauschitz Zsuzsához, a Magyar Házba filmeket kölcsönözni, hogy az S-bahnon utazhassam a Hackescher Marktig. Néha nem vasúton, hanem a 100-as busszal jövök haza. Szeretem, ahogy bemondják: Reichstag.

Néha csak azért hallgatom meg a híreket, hogy megborzongjak a gyönyörűségtől, amikor a bemondó beéneкли: *Behlín.*

Néha azért szállok le a Zoonál, hogy a beérkező vonat ablaktükrében lássam az elsuhanó felhőket.

Néha azért megyek az Adenauer téri drogériába szemüvegtöröltöt venni, hogy láthassam a nyelvnyújtogató aszsonyság fényképét.

Néha kiülök a Savignyn egy padra, akár a csövesek, hogy meglessem a rollerező primadonnát, és fehér selyemsálának hullámaiban elmerüljenek gyerekes vágyaim.

Néha azért veszek újságot a savignyplatzi S-bahn megállóban, hogy egy pillantást vessek a Leni Riefenstahl kiállítását hirdető fotóra.

Néha csak azért loholok el a Pennyig, mert egy bizonyos Herr Molnar az eladó, aki törve, de kitartóan beszél velem magyarul.

Néha csak azért biciklizem a Charlottenburgi Kastélykertbe, hogy öt percet üldögéljek a somfa alatti padon. Vagy guggoljak a vízparton, és várjam a szárcsafiókákat. Vagy a kicsi híd korlátjának dőlve figyeljem a halakat, és szagoljam a gerenda illatát.

Néha, az uszoda felé biciklizve, az elkeskenyedő Krumestraßében eszembe jut gyerekkorom, a Mátyás király utca, meg a napfényes, hárs illatú Honvéd utca, a kicsi bolt, ahová nagyapám küldött szódabikarbónáért, hogy kutyavizet tudjon magának csinálni.

Néha azért felejtetem otthon a bukszámot, hogy még egyszer átsétáljak a grízes fénnel beszórt kapualj alatt a TatterSallnál.

Néha Pluszikának hívjuk egymás között a Plust.

Néha, néha, néha...

Néha arra gondolok, miközben a kerekese bevásárlózsákkal zötyögök hazafelé, hogy egyszer majd ködös tekintettel fogok bolyongani Vásárhely utcáin, berlini otthonunkat keresve.

Istenveled – Istenhozott

Berlinnek nincs határa. Már az Uhlandstraße végében úgy tűnik, vége a városnak. A lélek ijedt csapásokkal igyekszik visszafordulni a múltpart felé, miközben az autó erdők mentén robog tova. Ám kisvártatva Dahlem villanegyedébe érkezünk. A távolban a *Freie Uni* bauhausos épülete csillan a zöld lombok fölött. Összeolvad a van és a nincs. Két óra múlva Szászországból átlépünk a bajorok dimbes-dombos földjére, de mintha még mindig Berlinben, Charlottenburg és Zehlendorf között, a Clay Allén autóznánk. Nincs határ. Felszakad valami legbelül, és a lelket elönti a józanul is mámoros reménység, hogy most már végképp Berlinben maradunk. A tágulás kozmikus törvénye szerint a tágulás általános. Csillámok csillámolnak a szemünk előtt, miközben mi is fickándozva lebegünk a végtelenben. Kavargunk a viharfelhők között. Karunk is tágulva tárul, készen arra, hogy egyetlen öleléssel ezerhatszáz kilométert öleljen át. Könnyekkel búcsúzni, nevetve megérkezni. Arra gondolni, hogy átlátszó üvegcsövekkel behálózott világszerkezet alkotóelemei vagyunk, mégpedig a csövecskékben keringő fluidum fluoreszkáló szemcséi. Mondd azt, hogy fluoreszkáló, olyan izgató. Nincs határ. Egyetemes az egybekelés vágya, kézmozdulatra kézmozdulat válaszol. Nem érzed, Berlin és Szatmár nászra készül? A vámosok nagy napja ez! Egész életükben erre vártak, a napra, amikor hártaként kifeszülnek a reszketeg vágyak elé, és akkor... Lényük egyszerre sokkoló és izgató, elkészerítő és felajzó, ellenséges és kecsgetető. Lábukat-karjukat megfeszítve állják el az utat, de kitágult szembogaruk jelzőlámpáján villogva harsog a felirat: gyerünk, szépem, törj át rajtam, szakíts szét, zúzd

össze ellenállásom görcsösen feszülő inait, törd pozdorjává avított *imágómat!* Csókolj hamuvá! Elkezdődik hát a dráma, igazi színháza a kimondhatatlannak. Mindent fel kell srófolni a remegésig, a könnyekig, a robbanásig. És ebben a halálos felfokozottságban a világ egyszeriben lehámlik rólunk, csak én és te vagyunk, *du und ich, tu și eu*, a várakozás láthatatlan történéseiben már többször megtörténve, egybekelve, szétoszolva. Koponyákban visszhangzó csattanás, majd csend lesz. Már-már úgy tűnik, a határsáv felszántott senkiföldje is tágulni kezd, és örökre életjogot nyer. Semmi sem mozdul. De ki tudná elmesélni az atomok bonyolult spinjátékát? Valami mégis gyökeresen megváltozik. Felhasad a hártya, ahogy egy rózsabimbó. Káprázat volt. Nincs határ. Istenveled és istenhozott. Egy a világ. Csakis egy.

Tartalom

Az első	.5
Medvék	.7
Járdák	.9
A fekete, a szőke és én	.11
Mászkálós napom	.13
Az olvasás öröme	.16
Eső	.21
Delejes szépség	.23
Kirakatok	.25
Fények	.27
Mozdonyok	.29
Az uszoda szelleme	.31
Karácsony	.33
Berlin fölött az ég	.35
Erotikumúzeum	.37
A hársfák alatt	.39
A diplomata cipője	.41
Sziget	.46
A nagylábú nő	.48
A koffer	.50
Zenei élmény	.52
A hó zenéje	.54
Kispárnák	.58
Tréfa	.60
Háború?	.62
Börtön	.64

A szerzetes karizma	.66
Tévelygések – tévedések	.71
Apácaarc	.73
Farkas	.75
Április 13.	.77
A rejtély	.79
A Szovjet Gyerek	.81
Majális	.84
Kerítés	.87
A fej városa	.89
Ah, so!	.91
Napfik	.93
Egy kérdés	.95
Nyílt vízén	.97
Portugálok	.100
Szoknya a divat?	.102
Karneval der Kulturen	.104
Kotló	.106
Kaland	.108
Felhők	.110
Berlini játszóterünk	.112
Alkony	.116
Love parade	.118
Hunyorgó arcok	.120
Néha	.122
Istenveled – Istenhozott	.124

Felelős kiadó Visky András
Felelős szerkesztő Daray Erzsébet
Borítóterv és tipográfia Tordai-S. Attila
Műszaki vezető Suci Éva

Kiadja
CE Koinónia Kiadó Kolozsvár

Levél- és rendelési cím
RO-400161 Cluj, Str. Paris 15.
Tel/Fax: 00-40-264-450119
E-mail: koinonia@mail.dntcj.ro
www.koinonia.ro

ISBN 973 8022 83 5